

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas vārdā

Rīgā 2021. gada 19. februārī

lietā Nr. 2020-23-01

Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētāja Sanita Osipova, tiesneši Aldis Laviņš, Gunārs Kusiņš, Daiga Rezevska, Jānis Neimanis un Artūrs Kučs, pēc Pāvela Volkova konstitucionālās sūdzības,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu, kā arī 19.² un 28.¹ pantu, rakstveida procesā 2021. gada 19. janvāra tiesas sēdē izskatīja lietu

„Par Krimināllikuma 236. panta pirmās daļas (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2013. gada 31. martam) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 90. un 92. pantam un 2015. gada 29. oktobra likuma „Grozījumi Krimināllikumā” pārejas noteikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 92. pantam”.

Konstatējošā daļa

1. Saeima 1998. gada 17. jūnijā pieņēma Krimināllikumu, kas stājās spēkā 1999. gada 1. aprīlī. Krimināllikuma XX nodaļā paredzēta kriminālatbildība par noziedzīgiem nodarījumiem pret vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību.

Krimināllikuma 236. panta pirmā daļa redakcijā, kas bija spēkā no 2004. gada 18. jūnija līdz 2013. gada 31. martam (turpmāk arī – apstrīdētā Krimināllikuma norma) – laikā, kad pieteikuma iesniedzējs veica darbības, par kurām tika saukts pie kriminālatbildības un sodīts –, noteica: „Par šaujāmieroča vai šaujāmieroča munīcijas nevērīgu glabāšanu, nēsāšanu, pārvadāšanu vai pārsūtīšanu vai lielas enerģijas pneimatiskā ieroča, sprāgstvielas vai spridzināšanas ietaises nevērīgu glabāšanu, pārvadāšanu vai pārsūtīšanu, pārkāpjot normatīvos aktus, kuri regulē ieroču apriti, ja ar šādu nodarījumu citai personai radīta iespēja iegūt šo šaujāmieroči, šaujāmieroča

munīciju, lielas enerģijas pneimatisko ieroci, sprāgstvielu vai spridzināšanas ietaisi, – soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem vai ar arestu, vai ar naudas sodu līdz piecdesmit minimālajām mēnešalgām, atņemot tiesības veikt zināma veida uzņēmējdarbību uz laiku līdz trim gadiem.”

Ar 2015. gada 29. oktobra likumu „Grozījumi Krimināllikumā”, kas stājās spēkā 2015. gada 3. decembrī (turpmāk – 2015. gada 29. oktobra grozījumi), citstarp mainīts Krimināllikuma 236. panta pirmajā daļā paredzētais noziedzīgā nodarījuma sastāvs, izsakot to jaunā redakcijā: „Par šaujamieroča, šaujamieroča būtisko sastāvdaļu, šaujamieroča munīcijas, lielas enerģijas pneimatiskā ieroča, sprāgstvielas vai spridzināšanas ietaises glabāšanu, nēsāšanu, pārvadāšanu vai pārsūtīšanu, pārkāpjot normatīvos aktus, ja tā rezultātā kāds no minētajiem priekšmetiem nozaudēts vai to ieguvusi cita persona, –”. Savukārt minētā likuma pārejas noteikums (turpmāk – apstrīdētais pārejas noteikums) nosaka: „Šā likuma nosacījumi neattiecas uz personām, kuras izdarījušas noziedzīgu nodarījumu līdz šā likuma spēkā stāšanās dienai.”

2. Pieteikuma iesniedzējs – Pāvels Volkovs (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs) – atzīts par vainīgu apstrīdētajā Krimināllikuma normā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētā Krimināllikuma norma neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 90. un 92. pantam, jo tā nebija pietiekami skaidra laikā, kad Pieteikuma iesniedzējs veica darbības, par kurām tika saukts pie kriminālatbildības un sodīts, un ka apstrīdētais pārejas noteikums neatbilst Satversmes 1. un 92. pantam, jo liedz piemērot Pieteikuma iesniedzējam labvēlīgāku regulējumu ar atpakaļejošu spēku.

2.1. Apstrīdētā Krimināllikuma norma nosakot kriminālatbildību par personas rīcību, kas paredzēta citā normatīvajā aktā, un noziedzīga nodarījuma sastāvs esot materiāls. Tātad, lai personu atzītu par vainīgu apstrīdētajā Krimināllikuma normā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā, esot jākonstatē ne tikai ieroču un munīcijas glabāšanu regulējošo tiesību normu pārkāpums, bet arī noteiktas sekas – citai personai radīta iespēja šos priekšmetus vai vielas iegūt. Šo seku iestāšanās esot obligāta attiecīgā noziedzīgā nodarījuma pazīme, taču apstrīdētā Krimināllikuma norma paredzot tikai abstraktu seku iestāšanās iespējamību.

Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka Ministru kabineta 2011. gada 27. gada noteikumu Nr. 1001 „Ieroču un munīcijas iegādāšanās, reģistrēšanas, uzskaites, glabāšanas, pārvadāšanas, pārsūtīšanas, nēsāšanas, realizēšanas un ieroču kolekciju glabāšanas noteikumi” (turpmāk – Noteikumi Nr. 1001), kas bija spēkā laikā, kad

Pieteikuma iesniedzējs veica darbības, par kurām tika saukts pie kriminālatbildības un sodīts, pārkāpšana pati par sevi neveidojot noziedzīga nodarījuma sastāvu, jo apstrīdētajā Krimināllikuma normā paredzētais noziedzīgais nodarījums esot nošķirams arī no Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa (turpmāk – Kodekss) 181. panta pirmajā daļā paredzētā administratīvā pārkāpuma.

Pēc Pieteikuma iesniedzēja ieskata, apstrīdētajā Krimināllikuma normā paredzētās sekas – iespēja citai personai iegūt šaujamieroci vai munīciju – esot ļoti nekonkrētas. Arī Noteikumiem Nr. 1001 atbilstoša glabāšana neizslēdzot iespēju, ka šaujamieroci vai munīciju trešā persona var iegūt ļaunprātīgas rīcības rezultātā, piemēram, to nozogot no metāla seifa vai iegūstot pārvadāšanas vai uzbrukuma laikā.

No publiski pieejamiem tiesu nolēmumiem esot secināms, ka tiesas administratīvo pārkāpumu lietās nav saskatījušas noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes gadījumos, kad šaujamierocis vai munīcija glabāta ārpus seifa. Atbildību saskaņā ar apstrīdēto Krimināllikuma normu tiesa piemērojusi tikai tajos gadījumos, kad šaujamierocis vai munīcija atstāta publiski pieejamā vietā vai nozaudēta.

Līdz ar to, pēc Pieteikuma iesniedzēja ieskata, interpretējot apstrīdēto Krimināllikuma normu un izvērtējot tiesu praksi, neesot iespējams viennozīmīgi noskaidrot apstrīdētās Krimināllikuma normas jēgu. Turklāt neesot noteikti arī skaidri un saprotami kritēriji apstrīdētajā Krimināllikuma normā un Kodeksa 181. panta pirmajā daļā paredzēto pārkāpumu nošķiršanai.

2.2. Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka likumdevējs ar 2015. gada 29. oktobra grozījumiem ir dekriminalizējis situācijas, kad šaujamierocis vai munīcija nav nozaudēta vai nonākusi citas personas rīcībā, taču apstrīdētais pārejas noteikums paredz izņēmumu no principa par personai labvēlīgāka regulējuma atpakaļejošu spēku saskaņā ar Krimināllikuma 5. panta otro daļu.

Izskatot 2015. gada 29. oktobra grozījumus Saeimā, priekšlikums grozīt Krimināllikuma 236. panta pirmo daļu esot iekļauts attiecīgajā likumprojektā tikai pirms otrā lasījuma un pieņemts bez diskusijām. Likumdevējs neesot skaidrojis šo grozījumu jēgu, kā arī neesot izvērtējis, vai ir pieļaujams tas, ka ar apstrīdēto pārejas noteikumu tiek ierobežots grozījumu atpakaļejošais spēks. Pēc Pieteikuma iesniedzēja ieskata, atpakaļejošā spēka ierobežojumam nav leģitīma mērķa.

Krimināllikuma 1. pants esot piemērojams arī tādā situācijā, kad krimināllietas izskatīšanas brīdī spēku jau zaudējusi tiesību norma, kura paredzēja darbības, kas atzīstamas par krimināli sodāmām. Pretējā gadījumā sods faktiski tiktu piemērots par darbībām, kuras likumdevējs atzinis par krimināli nesodāmām.

Pēc Pieteikuma iesniedzēja ieskata, likumdevējs nevar ierobežot Krimināllikuma 5. panta otrās daļas nosacījumus par likuma atpakaļejošo spēku, ja šādam ierobežojumam nav leģitīma mērķa un nepastāv apstākļi, kuru dēļ šāds ierobežojums būtu nepieciešams.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeima – uzskata, ka apstrīdētā Krimināllikuma norma atbilst Satversmes 90. un 92. pantam un apstrīdētais pārejas noteikums atbilst Satversmes 1. un 92. pantam.

3.1. Pēc Saeimas ieskata, pieteikumā minētais liecinot par to, ka iespējamo Pieteikuma iesniedzēja pamattiesību aizskārumu rada apstrīdētās Krimināllikuma normas interpretācija, nevis pati apstrīdētā Krimināllikuma norma. Līdz ar to esot izvērtējams tas, vai tiesvedība par apstrīdētās Krimināllikuma normas atbilstību Satversmei ir turpināma.

Saeima uzskata, ka apstrīdētā Krimināllikuma norma ir pieņemta un izsludināta Satversmē un Saeimas kārtības rullī noteiktajā kārtībā, kā arī ir publiski pieejama.

Apstrīdētā Krimināllikuma norma nosakot kriminālatbildību par personas rīcību, kas paredzēta citā normatīvajā aktā, un noziedzīga nodarījuma subjekts esot persona, kurai likumā noteiktajā kārtībā izsniegta atļauja iegādāties, glabāt un nēsāt šaujamieroci un munīciju. Kriminālatbildība par šaujamieroču vai munīcijas nevērīgu glabāšanu iestājoties tad, ja ar to citai personai ir radīta iespēja šos šaujamieročus vai munīciju iegūt, tostarp tos nolaupot vai atrodot. Tiesai katrā konkrētajā gadījumā esot jāvērtē, vai normatīvo aktu pārkāpumu rezultātā ir radīta iespēja citai personai iegūt šaujamieroci vai tā munīciju. Esot jākonstatē cēloņsakarība starp nevērīgu apstrīdētajā Krimināllikuma normā norādīto paaugstinātas bīstamības priekšmetu glabāšanu, nēsāšanu, pārvadāšanu un citai personai radītu iespēju iegūt šos priekšmetus.

Pēc Saeimas ieskata, Pieteikuma iesniedzējam – Valsts policijas Rīgas reģiona pārvaldes Rīgas Kurzemes iecirkņa kriminālpolicijas grupas vecākajam inspektoram – bija jāpārziņa krimināltiesiskais regulējums un jāglabā šaujamierocis un tā munīcija ar īpašu rūpību, izvērtējot riskus, ko viņa profesionālā darbība ietver. Turklāt Valsts policija esot tā institūcija, kas veic ieroču, munīcijas, to sastāvdaļu un speciālo līdzekļu aprītes uzraudzību. Policija esot redzamākā valsts varas īstenotāja. Tās pienākumos ietilpstot ne tikai noziedzības novēršana un apkarošana, bet arī sabiedrības uzticēšanās veicināšana, savā darbībā ievērojot tiesiskuma prasības.

Atsaucoties uz tiesu praksi, Saeima norāda, ka kriminālatbildība atbilstoši apstrīdētajai Krimināllikuma normai praksē ir piemērota ne tikai par šaujamieroča vai

munīcijas nozaudēšanu, bet arī par atstāšanu vietā, kur šie priekšmeti rada potenciālu risku, ka tiem varētu piekļūt citas personas. Proti, attiecībā uz šaujamerociu glabāšanu, neievērojot normatīvo aktu prasības, tiesa esot norādījusi, ka citai personai radīta iespēja nejauši iegūt šaujameroci var izpausties kā šā ieroča turēšana tam nepielāgotā, noteikumiem neatbilstošā vietā, kas ir pieejama nepiederošām personām un kur citām personām ir iespēja bez redzamiem šķēršļiem to iegūt un ar to rīkoties.

Kā piemēru Saeima min gadījumu, kad pie kriminālatbildības saukta persona, kas šaujameroci noslēpusi krūmos pie dzelzceļa sliedēm, kamēr devusies satikt citu personu. Savukārt persona, kas šaujameroci glabājusi neatbilstoši normatīvo aktu prasībām salīdzinoši īsu laika posmu savā automašīnā, bet uzstādījusi signalizāciju un veikusi citas darbības, lai nodrošinātu to, ka šaujamerocis nav citām personām pieejams, neesot saukta pie atbildības.

Pieteikuma iesniedzējam esot bijusi iespēja saprātīgi paredzēt, ka, izvērtējot viņa veikto darbību vai bezdarbības raksturu, tiks vērtēta arī šaujamerocīta munīcijas glabāšanas vietas pieejamība citām personām. Pieteikuma iesniedzēja gadījumā tiesa esot vērtējusi to, vai vieta, kur Pieteikuma iesniedzējs glabājis šaujamerocīta munīciju pretēji normatīvo aktu prasībām, ir tāda, kam var piekļūt arī citas personas, un esot secinājusi, ka pieeja Pieteikuma iesniedzēja kabinetam bijusi ļoti brīva. Tādējādi tas, vai personai iestāsies kriminālatbildība, esot atkarīgs no konkrētā nodarījuma faktiskajiem apstākļiem un šo apstākļu juridiska novērtējuma.

Pieteikuma iesniedzēja paustajam viedoklim, ka līdzīgos gadījumos kriminālatbildība nav piemērojama, bet ir piemērojama tikai administratīvā atbildība, neesot izšķirošas nozīmes. No tiesu prakses neizrietot tas, ka par šaujamerocīta munīcijas glabāšanu ārpus seifa personas vienmēr tiek sauktas pie kriminālatbildības, tomēr no tās izrietot iespēja, ka šaujamerocīta un tā munīcijas glabāšana vietā, kur tiem var piekļūt arī citas personas, var būt krimināli sodāma. Pat tad, ja noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdī pastāv dažādas tiesību normu interpretācijas iespējas, tas pats par sevi nenozīmējot, ka tiesību norma būtu neskaidra vai neparedzama. Tas nozīmējot tikai to, ka pastāv vairākas iespējas, kā šī tiesību norma var tikt interpretēta, un tiesu uzdevums esot nonākt pie vienas tiesību normas interpretācijas konkrētos faktiskajos apstākļos, nodrošinot to, ka šāda interpretācija ir saprātīgi paredzama un atbilstoša pārkāpuma raksturam.

Neesot pamatots arī Pieteikuma iesniedzēja viedoklis, ka grozījumi Krimināllikuma 236. panta pirmajā daļā liecinot par to, ka apstrīdētā Krimināllikuma

norma nav bijusi pietiekami skaidra, jo ar šiem grozījumiem Krimināllikuma 236. panta pirmās daļas tvērums esot sašaurināts.

3.2. Atbilstoši Krimināllikuma 5. panta otrajai daļai gadījumā, ja likumdevējs ir noteicis citādi, likuma atpakaļejošs spēks neesot piemērojams un esot jāpiemēro tās tiesību normas, kas bija spēkā nodarījuma izdarīšanas laikā. Pieteikuma iesniedzējs neesot apstrīdējis Krimināllikuma 5. pantā nostiprināto principu atbilstību Satversmei.

Apstrīdētais pārejas noteikums nodrošinot paredzamību un tiesisko noteiktību krimināllietās, kas ierosinātas līdz 2015. gada 29. oktobra grozījumu spēkā stāšanās dienai. Pieteikuma iesniedzējs esot varējis skaidri paredzēt, ka līdz 2015. gada 29. oktobra grozījumu spēkā stāšanās dienai par apstrīdētajā Krimināllikuma normā norādītajām darbībām persona saucama pie kriminālatbildības.

Saeima vērš uzmanību uz to, ka likumdevējs ir vērtējis gan grozījumu attiecībā uz Krimināllikuma 236. pantu, gan arī apstrīdēto pārejas noteikumu. Likumdevējam neesot radušās šaubas par to, ka arī attiecībā uz Krimināllikuma 236. pantu piemērojams apstrīdētajā pārejas noteikumā noteiktais likuma spēks laikā. Līdz ar to apstrīdētais pārejas noteikums esot pieņemts atbilstoši krimināltiesību principiem un ļaujot skaidri paredzēt, uz kuru tiesību normu pamata personai var iestāties kriminālatbildība.

4. Pieaicinātā persona – Tieslietu ministrija – norāda, ka pilnībā pievienojas Saeimas viedoklim.

Tas, ka ar 2015. gada 29. oktobra grozījumiem tika sašaurināts apstrīdētajā Krimināllikuma normā ietvertais kaitīgo seku tvērums, nenozīmējot, ka iepriekš definētais kaitīgo seku tvērums nav bijis atbilstošs Satversmes 90. un 92. pantam. Šie grozījumi esot pieņemti nevis tādēļ, lai novērstu apstrīdētās Krimināllikuma normas neskaidrību, bet gan tādēļ, lai turpmāk būtu noteikta kriminālatbildība par tādiem pārkāpumiem ieroču aprites jomā, kuri praksē tiek atzīti par īpaši bīstamiem, bet pārējos gadījumos personas tiktu pakļautas administratīvajai atbildībai.

Tieslietu ministrija vērš uzmanību uz to, ka jau sākotnējā 2015. gada 29. oktobra grozījumu likumprojekta redakcija ietvērusi apstrīdēto pārejas noteikumu. Apstrīdētais pārejas noteikums esot attiecināms ne tikai uz Krimināllikuma 236. panta pirmo daļu, bet arī uz citiem pantiem. Tā mērķis esot bijis nodrošināt saprātīgu un līdzsvarotu pāreju no vecā tiesiskā regulējuma uz jauno tiesisko regulējumu. Jaunais kaitīgo seku definējums esot vērsts uz nākotni, un ar minētajiem grozījumiem neesot atzīts, ka līdz tam pastāvējušais tiesiskais regulējums šajā jomā būtu bijis prettiesisks.

5. Pieaicinātā persona – tiesībsargs – uzskata, ka apstrīdētā Krimināllikuma norma atbilst Satversmes 90. un 92. pantam, bet likumdošanas materiāli un Saeimas atbildes rakstā paustais radot pārlicību, ka apstrīdētais pārejas noteikums varētu neatbilst Satversmes 1. pantam.

5.1. Pēc tiesībsarga ieskata, ikvienai privātpersonai, kurai piešķirta ieroču nēsāšanas atļauja, vai amatpersonai, kurai ieroča nēsāšanas atļauja piešķirta ar likumu, jābūt zināmām prasībām, kas attiecas uz ieroču un munīcijas apriti. Ja personai tiktu ierobežota vai liegta iespēja iegūt informāciju par savām tiesībām ieroču un munīcijas aprites jomā, tā nevarētu saņemt ieroča nēsāšanas atļauju.

Šaujāmieroči un to munīcija esot īpašas kategorijas lietas, kuru aprite parasti tiek strikti reglamentēta. Esot arī objektīvi paredzams, ka par šaujāmieroču un munīcijas aprites vai glabāšanas noteikumu pārkāpumiem valsts paredzēs atbildību.

Valstij esot plaša rīcības brīvība sodu politikas jomā. Paredzot dažādos normatīvajos aktos atbildību par pārkāpumiem ieroču aprites jomā un neparedzot acīmredzami nesamērīgus vai cietsirdīgus sodus par šāda veida darbībām, likumdevējs neesot pārkāpis minētās rīcības brīvības robežas. Turklāt administratīvā atbildība un kriminālatbildība esot paredzēta arī par citādiem pārkāpumiem, piemēram, pārkāpumiem ceļu satiksmes un sabiedriskās kārtības jomā.

Pēc tiesībsarga ieskata, jebkurš ieroču aprites noteikumu pārkāpums var radīt iespēju citai personai iegūt glabāšanā esošo ieroci vai munīciju un tāpēc neesot pamata uzskatīt, ka apstrīdētajā Krimināllikuma normā un Kodeksa 181. pantā būtu paredzēta atbildība par identiskām darbībām.

Pieteikuma iesniedzējs neesot arī norādījis uz tādām grūtībām, kas būtu saistītas ar inspektora amata pildīšanu, uz šā amata pildītājam izvirzītām konkrētām prasībām un pienākumiem, uz šķēršļiem saņemt juridisku palīdzību apstrīdētās Krimināllikuma normas tvēruma apzināšanai vai saistībā ar dažādu apstrīdētās Krimināllikuma normas interpretāciju identiskos apstākļos. Tātad apstrīdētā Krimināllikuma norma bijusi pietiekami skaidra un paredzama, lai būtu par pamatu personas saukšanai pie kriminālatbildības.

5.2. Tiesībsargs norāda, ka apstrīdētais pārejas noteikums sākotnēji bijis saistīts ar grozījumiem Krimināllikuma pantos par noziedzīgiem nodarījumiem pret satiksmes drošību, kuri pēc būtības atšķiroties no noziedzīgiem nodarījumiem pret vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību. Turklāt tas, ka par minētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem uzliekamā kriminālsoda apmērs ir atšķirīgs, ļaujot uzskatīt, ka arī šo

nodarījumu izraisītais sabiedrības apdraudējuma līmenis kopumā ir atšķirīgs. Līdz ar to vienādi apsvērumi attiecībā uz atkāpi no labvēlīga regulējuma atpakaļejoša spēka principa dažādu noziedzīgu nodarījumu gadījumos varot norādīt uz pienācīgas rūpības trūkumu likumprojekta apspriešanas gaitā. Arī likumdevēja apsvērumu publiska nepieejamība un Saeimas norādīto apsvērumu vispārīgais raksturs neradot pārlicību, ka atkāpe no labvēlīga regulējuma atpakaļejoša spēka principa būtu pienācīgi izvērtēta un apspriesta. Šāda prakse esot pretrunā ar labas likumdošanas principu.

6. Pieaicinātā persona – Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Krimināltiesisko zinātņu katedras lektore Evija Vīnkalna – uzskata, ka apstrīdētā Krimināllikuma norma atbilst Satversmes 90. un 92. pantam un apstrīdētais pārejas noteikums atbilst Satversmes 1. un 92. pantam.

Saskaņā ar apstrīdēto Krimināllikuma normu kriminālatbildība par šaujāmieroča vai šaujāmieroča munīcijas nevērīgu glabāšanu, nēsāšanu, pārvadāšanu vai pārsūtīšanu, kā arī par lielas enerģijas pneimatiskā ieroča, sprāgstvielas vai spridzināšanas ietaises nevērīgu glabāšanu, pārvadāšanu un pārsūtīšanu iestājoties tad, ja ar to citai personai radīta iespēja iegūt šos priekšmetus vai vielas, piemēram, radīta iespēja tos nolaupīt, atrast pazaudēto ieroci vai munīciju.

Apstrīdētā Krimināllikuma norma nosakot kriminālatbildību par personas rīcību, kas paredzēta citā normatīvajā aktā, un tajā paredzētā noziedzīgā nodarījuma subjekts varot būt tikai tāda persona, kurai likumā noteiktajā kārtībā ir izsniegta atļauja iegādāties, glabāt un nēsāt šaujāmieroči un munīciju.

Lai personu varētu saukt pie kriminālatbildības par apstrīdētajā Krimināllikuma normā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, esot jākonstatē konkrētās kaitīgās sekas – citai personai radīta iespēja iegūt šaujāmieroči, šaujāmieroča munīciju, lielas enerģijas pneimatisko ieroci, sprāgstvielu, spridzināšanas ietaisi –, kā arī cēloņsakarība starp attiecīgo nodarījumu un minētajām kaitīgajām sekām. Termins „radīta” norādot uz materiāla noziedzīga nodarījuma sastāva objektīvās puses obligāto pazīmi – cēloņsakarību. Tas, vai nodarījuma rezultātā cēloņsakarīgi ir konstatējamas kaitīgās sekas, esot izvērtējams jautājums.

Apstrīdēto Krimināllikuma normu esot iespējams norobežot no Kodeksa 181. pantā paredzētā administratīvā pārkāpuma, citstarp ņemot vērā tajā paredzēto kaitīgo seku un cēloņsakarības noteikšanas nepieciešamību.

Ar 2015. gada 29. oktobra grozījumiem Krimināllikuma 236. panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāvs esot sašaurināts, salīdzinot ar iepriekš spēkā

bijušo redakciju, tomēr apstrīdētajā pārejas noteikumā esot paredzēts īpašs nosacījums, kas nepieļaujot Krimināllikuma 5. panta otrās daļas attiecināšanu uz personām, kuras attiecīgu noziedzīgu nodarījumu izdarījušas līdz šā likuma spēkā stāšanās dienai.

7. Pieaicinātā persona – Rīgas Stradiņa universitātes vadošais pētnieks Dr. iur. Jānis Baumanis – norāda, ka no Tieslietu ministrijas sniegtā skaidrojuma par 2015. gada 29. oktobra grozījumiem viennozīmīgi izriet tas, ka šie grozījumi ir novērsuši neskaidrības Krimināllikuma 236. panta pirmajā daļā. Pēc Tieslietu ministrijas ieskata, attiecīgais noziedzīgais nodarījums esot pabeigts ar brīdi, kad ir pārkāpti normatīvie akti, kas reglamentē rīcību ar konkrētajiem priekšmetiem, jo šis pārkāpums jau pats par sevi radot trešajai personai iespēju iegūt šos priekšmetus.

Krimināllikuma 236. panta pirmās daļas redakcija jau no Krimināllikuma spēkā stāšanās brīža esot paredzējusi kriminālatbildību par attiecīgo nodarījumu, ja ar to citai personai radīta iespēja iegūt minētajā normā norādītos priekšmetus. No tiesību doktrīnā paustā izrietot, ka nodarījums ir pabeigts tikai ar seku iestāšanās brīdi.

Lai gan Krimināllikuma komentārā neesot tiešā veidā uzsvērts, ka apstrīdētajā Krimināllikuma normā minētajam priekšmetam jābūt nolaupītam, pazaudētam vai kā savādāk nonākušam citas personas rīcībā, tomēr norāde uz to, ka nodarījumam ir materiāls sastāvs, skaidri un nepārprotami liecinot par to, ka jāiestājas sekām.

Noziedzīga nodarījuma sekas nevarot būt iespēja, tās varot rasties tikai tad, ja iespēja tiek izmantota. Šo apgalvojumu varot pamatot ar to, ka, komentējot analogiskas konstrukcijas normu, kurā minēta iespēja kaut ko iegūt, proti, Krimināllikuma 182.¹ panta pirmo daļu, doktrīnā norādīts, ka šis noziedzīgais nodarījums ir pabeigts ar tajā norādītās darbības izdarīšanu, – proti, šim nodarījumam ir formāls sastāvs. Tādējādi, lai gan norma paredz kriminālatbildību par nodarījumu, ja tas rada iespēju personām patvaļīgi kaut ko iegūt, šī iespēja neesot sekas, tādēļ nodarījums esot ar formālu sastāvu.

Līdz ar to, pēc Jāņa Baumaņa ieskata, Tieslietu ministrijas skaidrojumā norādītais un krimināltiesību doktrīnā paustais liecina par to, ka apstrīdētā Krimināllikuma norma ir pārāk neskaidra un pārprotama, lai varētu viennozīmīgi izlemt jautājumu par to, vai šī norma paredz kriminālatbildību par rīcību ar tajā norādītajiem priekšmetiem, ja šīs rīcības rezultātā kāds no minētajiem priekšmetiem nav nozaudēts vai to nav ieguvusi cita persona. Ja apstrīdēto Krimināllikuma normu piemēro personai, kuras rīcības rezultātā nav nozaudēts vai arī cita persona nav ieguvusi šajā normā norādīto priekšmetu, tad esot jāatzīst, ka šī persona nevarēja

nepārprotami apzināties to, vai konkrētā rīcība sasniedz noziedzīga nodarījuma kaitīguma sliekšni.

Apstrīdētais pārejas noteikums likumprojektā esot iekļauts pirms ierosinājuma grozīt Krimināllikuma 236. pantu. Kā izrietot no pamatojuma, kas tika sniegts apstrīdētajam pārejas noteikumam, likumdevējs vēlējies, lai pēc grozījumiem tiktu saglabāta Krimināllikuma normās paredzēto noziedzīgo nodarījumu seku interpretācija – tātad tieši seku interpretācija, nevis tāda interpretācija, kas sevī neietver sekas. Tātad, pat pieņemot, ka vēlāk likumdevējs atzinis, ka apstrīdētā pārejas noteikuma pamatojums attiecināms arī uz Krimināllikuma 236. panta pirmo daļu, šis pamatojums nekādā gadījumā neesot attiecināms uz tādu Krimināllikuma 236. panta pirmās daļas redakcijas interpretāciju, kura neietver sekas.

Tādējādi, pēc Jāņa Baumaņa ieskata, apstrīdētais pārejas noteikums, ciktāl tas paredz, ka Krimināllikuma 236. panta pirmās daļas grozījumi neattiecas uz personām, kas līdz šo grozījumu spēkā stāšanās dienai izdarījušas Krimināllikuma 236. panta pirmajā daļā paredzēto nodarījumu, bet tā rezultātā neviens no šajā normā minētajiem priekšmetiem nav nozaudēts vai to nav ieguvusi cita persona, apdraud Satversmē garantētās personas tiesības, tostarp tiesības uz taisnīgu tiesu.

8. Pieaicinātā persona – Dr. iur. Māris Onževs – uzskata, ka apstrīdētais pārejas noteikums neatbilst Satversmes 1. pantam, ciktāl grozījumi Krimināllikuma 236. pantā netiek attiecināti uz personām, kuras ir izdarījušas attiecīgu noziedzīgu nodarījumu līdz šīs normas jaunās redakcijas spēkā stāšanās brīdim un attiecībā uz kurām vēl nav stājies spēkā notiesājošs spriedums.

Apstrīdētais pārejas noteikums, proti, tas, ka Krimināllikuma 236. panta jaunā redakcija neattiecas uz personām, kuras izdarījušas noziedzīgu nodarījumu līdz šā likuma spēkā stāšanās dienai, esot uzskatāms par pretēju Satversmes 1. pantā nostiprinātajiem tiesiskas demokrātiskas valsts un samērīguma principiem.

Saeima neesot ievērojusi tiesiskā demokrātiskā valstī pastāvošo principu par noziedzīgu nodarījumu izdarījušo personu tiesisko stāvokli uzlabojošu tiesību normu attiecināšanu uz šīm personām, ja tās konkrēto nodarījumu izdarījušas pirms tam, kad minēto normu grozījumi stājušies spēkā, un ja attiecībā uz tām vēl nav stājies spēkā notiesājošs spriedums. Īpaši viennozīmīgi šāds labvēlīgas atpakaļejošas sodīšanas principa pārkāpums atklājoties tieši tādā situācijā, kāda tiek izvērtēta izskatāmās lietas ietvaros, proti, kad Krimināllikuma 236. panta saturs tiek sašaurināts, dekriminalizējot

šaujāmieroča munīcijas nevērīgu glabāšanu, ja ar šādu nodarījumu citai personai ir radīta iespēja iegūt šaujāmieroča munīciju.

Krimināllikuma 5. panta otrā daļa esot vērtējama kopsakarā ar tiesiskā demokrātiskā valstī pastāvošajiem vispārējiem tiesību principiem. Likumdevēja tiesības neattiecināt labvēlīgākas sodošas tiesību normas uz jau veiktiem noziedzīgiem nodarījumiem, par kuriem nav stājies spēkā notiesājošs spriedums, esot ļoti šauras un piemērojamas tikai izņēmuma gadījumos. Izskatāmajā lietā nedz no likumdošanas aktu jaunrades procesā izmantotajiem avotiem, nedz arī pēc vispārējo tiesību principu izvērtēšanas neesot konstatējams, ka šis būtu tāds izņēmuma gadījums.

Saeimas rīcība, faktiski nemaz nevērtējot un neapsprīžot apstrīdēto pārejas noteikumu tik būtiskā aspektā kā labvēlīgas tiesību normas atpakaļejošā spēka neattiecināšana uz jau veiktiem noziedzīgiem nodarījumiem Krimināllikuma 236. pantā paredzētajā situācijā, esot acīmredzams labas likumdošanas principa pārkāpums. Šāda rīcība, iespējams, esot saistīta ar to, ka vispār trūkst izpratnes par labvēlīga atpakaļejoša spēka nozīmi sodu tiesībās.

Secinājumu daļa

9. Pēc Saeimas ieskata, pieteikumā minētais liecina par to, ka iespējamo Pieteikuma iesniedzēja pamattiesību aizskārumu rada apstrīdētās Krimināllikuma normas interpretācija, nevis pati apstrīdētā Krimināllikuma norma. Līdz ar to esot izvērtējams, vai tiesvedība par apstrīdētās Krimināllikuma normas atbilstību Satversmei ir turpināma.

Satversmes tiesa ir atzinusi: ja lietā ir izteikti argumenti, kas varētu būt pamats tiesvedības izbeigšanai, tie jāizvērtē visupirms (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2018. gada 6. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-21-01 9. punktu*).

Saskaņā ar Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 1. un 16. pantu Satversmes tiesa tai noteiktās kompetences ietvaros izskata lietas par likumu un citu normatīvo aktu atbilstību Satversmei, kā arī citas ar šo likumu tās kompetencē nodotās lietas. Satversmes tiesa jau iepriekš ir atzinusi, ka tiesību normu piemērošanas, kā arī vispārējās jurisdikcijas tiesu nolēmumu tiesiskuma kontrole nav Satversmes tiesas kompetencē (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2017. gada 17. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2017-01-01 11. punktu*). Līdz ar to gadījumā, kad persona Satversmes tiesā apstrīd tiesvedības procesā piemērotā tiesiskā regulējuma atbilstību Satversmes 92. panta otrajam teikumam, uzskatot, ka tas ir neskaidrs un tā

interpretācija nebija paredzama, ir būtiski nošķirt jautājumu par apstrīdētā tiesiskā regulējuma satversmību no jautājuma par to, vai apstrīdētais tiesiskais regulējums personai ir piemērots pareizi (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 24. septembra sprieduma lietā Nr. 2019-22-01 13. punktu*).

Izskatāmajā lietā Pieteikuma iesniedzējs lūdzis atzīt apstrīdēto Krimināllikuma normu par neatbilstošu Satversmes 90. un 92. pantam, jo tā neesot bijusi pietiekami skaidra laikā, kad Pieteikuma iesniedzējs veica darbības, par kurām tika saukts pie kriminālatbildības un sodīts.

Satversmes tiesa iepriekš ir atzinusi, ka brīdī, kad tiek veikts nodarījums, par kuru vēlāk iestājas kriminālatbildība, ir jābūt spēkā skaidrai un paredzamai tiesību normai, kura noteic, ka konkrētā personas rīcība – darbība vai bezdarbība – ir atzīstama par noziedzīgu (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 24. septembra sprieduma lietā Nr. 2019-22-01 14. punktu*). Tāpat Satversmes tiesa minētajā spriedumā, gan arī spriedumā lietā Nr. 2018-10-0103 norādījusi, ka norma ir atzīstama par neskaidru tad, ja ar interpretācijas palīdzību nav iespējams noskaidrot tās patieso jēgu. Līdz ar to izskatāmajā lietā nav konstatējams pamats tiesvedības izbeigšanai, jo nepieciešams izvērtēt apstrīdētās Krimināllikuma normas atbilstību Satversmes 90. un 92. pantam, proti, izvērtēt, vai apstrīdētā Krimināllikuma norma ir uzskatāma par pietiekami skaidru un paredzamu, lai saskaņā ar to personu sauktu pie kriminālatbildības.

Tādējādi tiesvedība lietā ir turpināma.

10. Satversmes tiesa ir atzinusi: ja ir apstrīdēta vairāku tiesību normu atbilstība vairākām Satversmes normām, tad Satversmes tiesai, ņemot vērā izskatāmās lietas būtību, ir jānosaka efektīvākā pieeja šīs atbilstības izvērtēšanai (*sal. sk. Satversmes tiesas 2020. gada 11. decembra sprieduma lietā Nr. 2020-26-0106 9. punktu*).

Izskatāmajā lietā Satversmes tiesai ir jāizvērtē, vai:

1) apstrīdētā Krimināllikuma norma, saskaņā ar kuru Pieteikuma iesniedzējs tika saukts pie kriminālatbildības un sodīts, atbilst Satversmes 90. un 92. pantam;

2) apstrīdētais pārejas noteikums, saskaņā ar kuru tika liegts piemērot Pieteikuma iesniedzējam labvēlīgāku regulējumu ar atpakaļejošu spēku, atbilst Satversmes 1. un 92. pantam.

Ņemot vērā izskatāmās lietas faktiskos apstākļus un Pieteikuma iesniedzēja izteiktos argumentus, efektīvākai lietas izskatīšanai Satversmes tiesa visupirms izvērtēs apstrīdētās Krimināllikuma normas atbilstību Satversmes 90. un 92. pantam, bet pēc tam – apstrīdētā pārejas noteikuma atbilstību Satversmes 1. un 92. pantam.

11. Pieteikuma iesniedzējs lūdz atzīt apstrīdēto Krimināllikuma normu, kas paredz kriminālatbildību, par neatbilstošu Satversmes 90. un 92. pantam, jo uzskata, ka apstrīdētā Krimināllikuma norma nebija pietiekami skaidra laikā, kad viņš veica darbības, par kurām tika saukts pie kriminālatbildības un sodīts. Līdz ar to lietā vērtējamie jautājumi attiecas uz Satversmes 90. panta un 92. panta otrā teikuma tvērumu.

Saskaņā ar Satversmes 90. pantu ikvienam ir tiesības zināt savas tiesības. Šī Satversmes norma iekļaujas tiesību virsvadības principā, atbilstoši kuram personu tiesības un pienākumus var noteikt tikai vispāršaistošas tiesību normas. Satversmes tiesa jau ir atzinusi, ka Satversmes 90. pants ietver valsts pienākumu radīt mehānismu, kas nodrošina personu informētību par tiesisko regulējumu un tā saturu (*sk. Satversmes tiesas 2019. gada 21. februāra sprieduma lietā Nr. 2018-10-0103 13.1. punktu*).

Likumiem un tiesību normām, kas ierobežo personas pamattiesības, jābūt gan pienācīgi saprotamām, gan paredzamām. Proti, normai jābūt formulētai pietiekami precīzi, lai indivīds, nepieciešamības gadījumā atbilstoši konsultējoties, varētu regulēt savu rīcību (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada 11. maija sprieduma lietā Nr. 2010-55-0106 13.1. punktu*).

Atbilstoši Satversmes 92. panta otrajam teikumam likumdevējam krimināltiesību normas ir jāformulē tā, lai personai tiktu nodrošinātas garantijas pret patvaļīgu apsūdzību izvirzīšanu, notiesāšanu un sodīšanu (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 24. septembra sprieduma lietā Nr. 2019-22-01 14. punktu*). Norma ir atzīstama par neskaidru tad, ja ar interpretācijas palīdzību nav iespējams noskaidrot tās patieso jēgu (*sk. Satversmes tiesas 2019. gada 21. februāra sprieduma lietā Nr. 2018-10-0103 13.1. punktu*).

Satversmes tiesa ir atzinusi: ja tiesību norma ļauj tās adresātam saprast un paredzēt viņam uzlikto pienākumu, bet tiesību normu piemērotājam – noskaidrot visus faktiskos un tiesiskos apstākļus, lai izvērtētu notikušo un lemtu par personas saukšanu pie kriminālatbildības, tad uzskatāms, ka šī norma ir pietiekami skaidra (*sk. Satversmes tiesas 2008. gada 16. decembra sprieduma lietā Nr. 2008-09-0106 8. punktu*). Lai cik precīzi un skaidri būtu formulētas tiesību normas, to saturs vienmēr būs noskaidrojams interpretācijas ceļā (*sk. Satversmes tiesas 2019. gada 21. februāra sprieduma lietā Nr. 2018-10-0103 18.1. punktu*).

Satversmes tiesa jau iepriekš ir atzinusi, ka Satversmes 92. panta otrajā teikumā lietotais jēdziens „likums” ietilpst Satversmes 90. pantā ietvertajā jēdzienā „tiesības”

(sk., piemēram, Satversmes tiesas 2020. gada 24. septembra sprieduma lietā Nr. 2019-22-01 14. punktu). Līdz ar to atzīt kriminālatbildību noteicošās normas par likumu Satversmes 92. panta otrā teikuma izpratnē var tikai tad, ja tās atbilst tādiem pašiem tiesību normu kvalitātes kritērijiem, kādi ietverti Satversmes 90. pantā (sk. Satversmes tiesas 2019. gada 21. februāra sprieduma lietā Nr. 2018-10-0103 13.2. punktu). Savukārt tas, kāda skaidrības pakāpe tiesību normai jāasniedz gadījumā, kad personai tiek piemērots kriminālsods, galvenokārt izvērtējams, ņemot vērā Satversmes 92. panta otrajā teikumā paredzētās specifiskās prasības (sk. Satversmes tiesas 2013. gada 28. marta sprieduma lietā Nr. 2012-15-01 15.4. punktu).

Satversmes 92. panta otrais teikums aptver arī Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 7. panta 1. punktā noteiktās cilvēka pamattiesības (sk. Satversmes tiesas 2019. gada 21. februāra sprieduma lietā Nr. 2018-10-0103 13.2. punktu).

Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzinusi, ka no attiecīgās tiesību normas teksta un, ja nepieciešams, pēc iepazīšanās ar tiesu veikto šā teksta interpretāciju personai jāzina, par kādu darbību vai bezdarbību tai var iestāties kriminālatbildība un kāds sods var tikt piemērots par šādu darbību vai bezdarbību. Turklāt tiesību norma var atbilst tiesību normas paredzamības prasībām arī tad, ja personai, lai tā varētu attiecīgajos apstākļos saprātīgā mērā izvērtēt kādas rīcības potenciālās sekas, ir nepieciešams saņemt kvalificētu juridisku palīdzību (sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009. gada 25. jūnija sprieduma lietā „Liivik v. Estonia”, pieteikums Nr. 12157/05, 93. punktu). Ja tiesību norma, uz kuras pamata persona tika notiesāta, neatbilst šīm prasībām, Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzīst, ka ir noticis Konvencijas 7. panta 1. punkta pārkāpums (sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2008. gada 12. februāra sprieduma lietā „Kafkaris v. Cyprus”, pieteikums Nr. 21906/04, 150. un 152. punktu).

Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir norādījusi: lai cik precīzi un skaidri būtu formulētas tiesību normas, to saturs, arī krimināltiesībās, vienmēr būs noskaidrojams interpretācijas ceļā. Vienmēr būs nepieciešams skaidrot šaubīgus jautājumus un pielāgot tiesību normas mainīgiem apstākļiem (sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009. gada 25. jūnija sprieduma lietā „Liivik v. Estonia”, pieteikums Nr. 12157/05, 94. punktu).

Izskatāmajā lietā ir apstrīdēta tādas tiesību normas atbilstība Satversmei, kura paredz personas kriminālatbildību. Līdz ar to Satversmes tiesai jāpārbauda apstrīdētās Krimināllikuma normas atbilstība Satversmes 90. pantam kopsakarā ar Satversmes 92. panta otro teikumu.

12. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētā Krimināllikuma norma ir nekonkrēta un tāpēc viņš neesot varējis paredzēt, ka tiks saukts pie kriminālatbildības un sodīts saskaņā ar šo normu.

Lai izvērtētu, vai apstrīdētā Krimināllikuma norma atbilst Satversmes 90. pantam kopsakarā ar 92. panta otro teikumu, jānoskaidro, pirmkārt, vai apstrīdētā Krimināllikuma norma ir pieņemta un izsludināta normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā un, otrkārt, vai tā ir pieejama, kā arī pietiekami skaidra un paredzama, lai varētu būt par pamatu personas saukšanai pie kriminālatbildības (*sal. sk. Satversmes tiesas 2019. gada 21. februāra sprieduma lietā Nr. 2018-10-0103 13.2. punktu un 2020. gada 24. septembra sprieduma lietā Nr. 2019-22-01 15. punktu*).

13. Krimināllikuma 236. panta pirmā daļa redakcijā, kas bija spēkā no 2004. gada 18. jūnija līdz 2013. gada 31. martam – laikā, kad Pieteikuma iesniedzējs veica darbības, par kurām tika saukts pie kriminālatbildības un sodīts, Krimināllikumā tika iekļauta ar 2004. gada 20. maija likumu „Grozījumi Krimināllikumā”. Attiecīgais likumprojekts tika izskatīts Saeimā trijos lasījumos un pieņemts trešajā lasījumā 2004. gada 20. maijā. Likums tika izsludināts oficiālajā izdevumā „Latvijas Vēstnesis” 2004. gada 4. jūnijā un stājās spēkā 2004. gada 18. jūnijā.

Saeima uzskata, ka apstrīdētā Krimināllikuma norma ir pieņemta un izsludināta normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā. Pieteikuma iesniedzējs nav izteicis iebildumus sakarā ar apstrīdētās Krimināllikuma normas pieņemšanas un izsludināšanas kārtību. Arī Satversmes tiesai nerodas šaubas par to, ka apstrīdētā Krimināllikuma norma ir pieņemta un izsludināta Satversmē un Saeimas kārtības rullī noteiktajā kārtībā.

Līdz ar to apstrīdētā Krimināllikuma norma ir pieņemta un izsludināta normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā.

14. Likuma izsludināšana ir nepieciešama, lai ikviens varētu zināt savas tiesības, un tā ir arī likuma spēkā esības priekšnoteikums (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 24. septembra sprieduma lietā Nr. 2019-22-01 17. punktu*). Savukārt personai ir subjektīvās publiskās tiesības tikt pienācīgi informētai par tās tiesībām un arī pienākumiem (*sk. Satversmes tiesas 2019. gada 21. februāra sprieduma lietā Nr. 2018-10-0103 13.1. punktu*).

Lietas dalībnieki neapšaubā to, ka apstrīdētā Krimināllikuma norma bija publiski pieejama. Arī Satversmes tiesai nerodas šaubas par to, ka apstrīdētā

Krimināllikuma norma bija publiski pieejama, jo tā bija izsludināta oficiālajā izdevumā normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā.

Līdz ar to apstrīdētā Krimināllikuma norma ir publiski pieejama ikvienam.

15. Krimināllikuma pantu formulēšanā Saeima ir tiesīga izmantot dažādus juridiskās tehnikas paņēmienus, ja vien to izmantošanas rezultātā tiek nodrošināta Satversmes 92. panta otrajā teikumā ietvertā nepieciešamā garantija pret patvaļīgu apsūdzību izvirzīšanu, notiesāšanu un sodīšanu (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 24. septembra sprieduma lietā Nr. 2019-22-01 23. punktu*).

Apstrīdētā Krimināllikuma norma paredz kriminālatbildību par tajā minēto priekšmetu vai vielu nevērīgu glabāšanu, pārvadāšanu vai pārsūtīšanu, pārkāpjot normatīvos aktus, kuri regulē ieroču apriti, ja ar šādu nodarījumu citai personai radīta iespēja iegūt šos priekšmetus vai vielas. Apstrīdētās Krimināllikuma normas tiesiskais sastāvs citstarp ietver norādi uz citiem normatīvajiem aktiem, kuri regulē ieroču apriti (*sal. sk. arī Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2013. gada 19. marta lēmumu lietā Nr. SKK-100/2013; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 3. Sevišķā daļa. Rīga: AFS, 2007, 238. lpp.*).

Satversmes tiesa jau ir atzinusi, ka tādu tiesību normu, kuras nosaka kriminālatbildību par personas rīcību, kas paredzēta citā normatīvajā aktā, iekļaušana Krimināllikumā tiek uzskatīta par vienu no līdzekļiem krimināltiesisko priekšrakstu formulēšanai un šādas kriminālatbildību noteicošas normas nevar atzīt par neskaidrām tāpēc vien, ka to saturs noskaidrojams, pamatojoties uz citiem normatīvajiem aktiem (*sk. Satversmes tiesas 2008. gada 16. decembra sprieduma lietā Nr. 2008-09-0106 7.2. punktu un 2019. gada 21. februāra sprieduma lietā Nr. 2018-10-0103 15. punktu*).

Pieteikuma iesniedzējs tika saukts pie kriminālatbildības un sodīts par šaujammieroča munīcijas nevērīgu glabāšanu, pārkāpjot normatīvos aktus, kuri regulē ieroču apriti, ja ar šādu nodarījumu citai personai radīta iespēja iegūt šo munīciju. Laikā, kad Pieteikuma iesniedzējs veica darbības, par kurām tika saukts pie kriminālatbildības un sodīts, ieroču apriti citstarp regulēja Noteikumi Nr. 1001.

Tas, ka apstrīdētā Krimināllikuma norma citstarp paredz kriminālatbildību par cita normatīvā akta pārkāpumu, pats par sevi nav pamats tās atzīšanai par neskaidru vai neparedzamu.

16. Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka neesot iespējams viennozīmīgi noskaidrot apstrīdētās Krimināllikuma normas jēgu. Turklāt neesot noteikti arī skaidri un saprotami kritēriji apstrīdētajā Krimināllikuma normā un Kodeksa 181. panta pirmajā daļā paredzēto pārkāpumu nošķiršanai.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka var rasties tādas situācijas, kad tiesību normas saturs ir diezgan abstrakts un šīs normas piemērotājam, lai noskaidrotu no tās izrietošās tiesības vai pienākumus, nākas izmantot tiesību doktrīnas avotus vai judikatūru, kā arī interpretēt attiecīgo tiesību normu (*sk. Satversmes tiesas 2012. gada 1. novembra sprieduma lietā Nr. 2012-06-01 11. punktu*).

16.1. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētā Krimināllikuma norma ir neskaidra, jo, lai gan tajā paredzēto seku iestāšanās ir attiecīgā noziedzīgā nodarījuma obligāta pazīme, šī norma paredz tikai abstraktu seku iestāšanās iespējamību.

Atbilstoši Krimināllikuma 1. panta pirmajai daļai pie kriminālatbildības saucama un sodāma tikai tāda persona, kura ir vainīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, proti, kura ar nodomu (tīši) vai aiz neuzmanības izdarījusi šajā likumā paredzētu nodarījumu, kam ir visas noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes. Tātad, ja personas nodarījumā trūkst kaut vienas no Krimināllikumā paredzētajām pazīmēm, tās nodarījumā nav noziedzīga nodarījuma sastāva (*sk. arī: Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I VIII² nodaļa). Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 16. lpp.*). Atzīt personu par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā un uzlikt tai kriminālsodu var ar tiesas spriedumu un saskaņā ar likumu, līdz ar to tiesai, piemērojot atbilstošo Krimināllikuma normu, ir konkrētās krimināllietas ietvaros jākonstatē Krimināllikumā paredzēto noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmju atbilstība noziedzīgā nodarījuma faktiskajām pazīmēm. Tikai tāds personas nodarījums, kas pilnībā atbilst noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmēm, kuras ietvertas Krimināllikumā, kļūst par kriminālatbildības pamatu. Līdz ar to ikviena Krimināllikuma pantā ietvertā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīme ir neatņemama attiecīgās tiesību normas tiesiskā sastāva daļa.

No apstrīdētās Krimināllikuma normas izriet, ka personai iestājas kriminālatbildība par attiecīgu nodarījumu tikai tad, ja tiek konstatēta: 1) šaujamerocā vai šaujamerocā munīcijas nevērīga glabāšana, nēsāšana, pārvadāšana vai pārsūtīšana vai lielas enerģijas pneimatiskā ierocā, sprāgstvielas vai spridzināšanas ietaises nevērīga glabāšana, pārvadāšana vai pārsūtīšana, pārkāpjot normatīvos aktus, kuri regulē ieroču apriti, un 2) ar šādu nodarījumu citai personai radīta iespēja iegūt šo šaujameroci, šaujamerocā munīciju, lielas enerģijas pneimatisko ieroci, sprāgstvielu

vai spridzināšanas ietaisi. Līdz ar to, interpretējot apstrīdēto Krimināllikuma normu, secināms: lai personu varētu saukt pie kriminālatbildības, jākonstatē arī šajā normā paredzētā pazīme – normatīvo aktu pārkāpumu dēļ radīta iespēja citai personai iegūt šajā normā minētos priekšmetus vai vielas –, kas ir neatņemama attiecīgās tiesību normas tiesiskā sastāva daļa. Satversmes tiesa secina, ka šī pazīme neparedz neskaidru nosacījumu vai kritēriju izmantošanu un atbilst skaidrības un paredzamības prasībām. Jautājums par to, vai konkrētajā personas nodarījumā ir konstatējamas visas noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes, tostarp arī tas, vai ieroču apriti regulējošo noteikumu pārkāpuma rezultātā citai personai ir radīta iespēja attiecīgo priekšmetu iegūt, ir izvērtējams konkrētā kriminālprocesa ietvaros. Pieteikuma iesniedzēja paustie argumenti norāda vien uz to, ka apstrīdētā Krimināllikuma norma tiek piemērota tādā veidā, kas neatbilst veidam, kādu viņš vēlētos. Arī Pieteikuma iesniedzēja paustais vispārīgais viedoklis, ka pat normatīvajiem aktiem atbilstoša ieroču vai munīcijas glabāšana neizslēdz iespēju, ka tos var iegūt cita persona, attiecas uz apstrīdētās Krimināllikuma normas piemērošanu, nevis šīs normas satversmību.

16.2. Lietas dalībnieki snieguši atšķirīgus viedokļus par to, vai bija izveidojusies tiesu prakse attiecībā uz apstrīdētās Krimināllikuma normas interpretāciju. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka tiesu praksē apstrīdētā Krimināllikuma norma tiek piemērota tikai tādās situācijās, kad ierocis nozaudēts vai atstāts publiski pieejamā vietā. Saeima norāda, ka kriminālatbildība atbilstoši apstrīdētajai Krimināllikuma normai praksē tiek piemērota ne tikai par šaujammieroča vai munīcijas nozaudēšanu, bet arī par atstāšanu tādā vietā, kur rodas potenciāls risks, ka šiem priekšmetiem var piekļūt citas personas. Tomēr Saeima ir atsaukusies uz tādiem tiesu nolēmumiem, kas stājušies spēkā pēc tam, kad Pieteikuma iesniedzējs veica darbības, par kurām tika saukts pie kriminālatbildības un sodīts.

Saskaņā ar Satversmes 92. panta otro teikumu tam, vai iepriekš jau ir izveidojusies judikatūra vai tiesu prakse par konkrētas tiesību normas interpretāciju, var nebūt izšķirošas nozīmes, izvērtējot šīs tiesību normas skaidrību un paredzamību, ja vien tās saturu iespējams noskaidrot ar tiesību normu interpretācijas metodēm (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2019. gada 21. februāra sprieduma lietā Nr. 2018-10-0103 21. punktu un 2020. gada 24. septembra sprieduma lietā Nr. 2019-22-01 21.6. punktu*). Arī Konvencijas 7. pantu nevar interpretēt tādējādi, ka tas aizliegtu kriminālatbildību paredzošas normas skaidrot pakāpeniski, izmantojot tiesu sniegto interpretāciju atsevišķās lietās, ja vien šāda attīstība ir saskaņīga ar attiecīgā nozieguma būtību un ir bijusi saprātīgi paredzama (*sk., piemēram, Eiropas*

Cilvēktiesību tiesas 2007. gada 12. jūlija sprieduma lietā „Jorgic v. Germany”, pieteikums Nr. 74613/01, 101. punktu un 2018. gada 28. augusta sprieduma lietā „Seychell v. Malta”, pieteikums Nr. 43328/14, 44. punktu).

Laikā, kad Pieteikuma iesniedzējs veica darbības, par kurām tika saukts pie kriminālatbildības un sodīts, bija pieņemti tiesu nolēmumi, kuros personas sauktas pie kriminālatbildības un sodītas saskaņā ar apstrīdēto Krimināllikuma normu gan tādās situācijās, kad apstrīdētajā Krimināllikuma normā minētie priekšmeti nozaudēti vai nozagti, gan arī tādās situācijās, kad netika konstatēta šo priekšmetu faktiskā nonākšana citas personas rīcībā (*sk., piemēram, Valmieras rajona tiesas 2009. gada 26. marta spriedumu lietā Nr. 11130012109, Vidzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2009. gada 24. septembra lēmumu lietā Nr. 11130137108, Madonas rajona tiesas 2010. gada 24. augusta spriedumu lietā Nr. 11300020310, Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2012. gada 15. marta spriedumu lietā Nr. 11091047911).*

Līdz ar to bija pieejami arī tādi tiesu nolēmumi, kuros tiesas apstrīdēto Krimināllikuma normu interpretējušas un piemērojušas personām, kuru rīcība, kas paredzēta šajā normā, nav novedusi pie tā, ka minētie priekšmeti būtu nozaudēti vai tos būtu ieguvusi cita persona.

16.3. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka nav noteikti skaidri un saprotami kritēriji apstrīdētajā Krimināllikuma normā un Kodeksa 181. panta pirmajā daļā paredzēto pārkāpumu nošķiršanai.

Laikā, kad Pieteikuma iesniedzējs veica darbības, par kurām tika saukts pie kriminālatbildības un sodīts, Kodeksa 181. panta pirmā daļa noteica: „Par šaujamo ieroci, munīcijas vai lielas enerģijas pneimatiskā ieroca iegādāšanās, reģistrācijas, glabāšanas, pārvadāšanas, pārsūtīšanas, nēsāšanas, ieviešanas Latvijas Republikā vai izvešanas no Latvijas Republikas kārtības pārkāpšanu, ko izdarījusi fiziskā persona, kurai ir attiecīga atļauja, – uzliek naudas sodu līdz divsimt piecdesmit latiem vai atņem šaujamo ieroci un lielas enerģijas pneimatiskā ieroca iegādāšanās, glabāšanas un nēsāšanas tiesības uz laiku no viena gada līdz trim gadiem.” Līdz ar to Kodeksā fiziskajai personai bija paredzēta administratīvā atbildība par ieroci aprites kārtības pārkāpšanu.

Krimināllikuma komentārā citstarp bija norādīts, ka ar apstrīdētajā Krimināllikuma normā norādīto priekšmetu (vielu) nevērīgu glabāšanu, nēsāšanu, pārvadāšanu un pārsūtīšanu saprot gadījumus, kad netiek ievēroti to glabāšanai, nēsāšanai, pārvadāšanai vai pārsūtīšanai nepieciešamie piesardzības noteikumi.

Kriminālbildība par šaujamo vai šaujamo munīcijas nevērtīgu glabāšanu, nēsāšanu, pārvadāšanu vai pārsūtīšanu, kā arī par lielas enerģijas pneimatiskā ieroča, sprāgstvielas vai spridzināšanas ietaises nevērtīgu glabāšanu, pārvadāšanu un pārsūtīšanu iestājas tad, ja ar to citai personai radīta iespēja iegūt šos priekšmetus vai vielas (nolaupīt tos, atrast pazaudēto ieroci vai munīciju utt.). Ir jākonstatē cēloņsakarība starp iepriekš minēto priekšmetu vai vielu nevērtīgu glabāšanu, nēsāšanu, pārvadāšanu vai pārsūtīšanu un pantā paredzētajām sekām – citai personai radītu iespēju iegūt šo ieroci vai munīciju. No subjektīvās puses, attiecīgais noziedzīgais nodarījums var tikt izdarīts tikai aiz neuzmanības, galvenokārt aiz noziedzīgas nevērtības. Vainīgais, pārkāpjot šaujamo un munīcijas glabāšanas noteikumus, neparedz, ka viņa nevērtīgās rīcības rezultātā šīs lietas var nonākt citas personas rīcībā. Noziedzīgās pašpaļāvības gadījumā vainīgais ir paredzējis savas nevērtīgās rīcības seku iestāšanās iespēju, tomēr vieglprātīgi paļāvies, ka to varēs novērst (*sk.: Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 3. Sevišķā daļa. Rīga: AFS, 2007, 239.–240. lpp.*).

Konkrēta noziedzīga nodarījuma sastāvs ir tas, kas citstarp palīdz šo nodarījumu nošķirt no citiem likumpārkāpumiem. Satversmes tiesa jau norādīja, ka apstrīdētajā Krimināllikuma normā paredzēta pazīme, kura noteic, ka kriminālbildība iestājas tikai tad, ja normatīvo aktu pārkāpumu dēļ tika radīta iespēja citai personai iegūt apstrīdētajā Krimināllikuma normā minētos priekšmetus vai vielas. Līdz ar to apstrīdētajā Krimināllikuma normā paredzēto pārkāpumu ir iespējams norobežot no Kodeksa 181. pantā paredzētā administratīvā pārkāpuma, ņemot vērā šajās normās paredzētās pazīmes.

Līdz ar to persona varēja paredzēt, ka apstrīdētā Krimināllikuma norma var tikt piemērota, ja citai personai ir radīta iespēja iegūt tajā minētos priekšmetus, citstarp arī tādos gadījumos, kad šie priekšmeti nav nozaudēti un tos nav ieguvusi cita persona.

17. Krimināllikuma 236. panta pirmā daļa paredzēja kriminālbildību par šaujamo vai munīcijas nevērtīgu glabāšanu, nēsāšanu, pārvadāšanu vai pārsūtīšanu, pārkāpjot noteikumus, ja ar to citai personai radīta iespēja iegūt šo ieroci vai munīciju, jau kopš 1999. gada 1. aprīļa, kad Krimināllikums stājās spēkā.

Apstrīdētā Krimināllikuma norma tādā redakcijā, kādā tā bija spēkā laikā, kad Pieteikuma iesniedzējs veica darbības, par kurām tika saukts pie kriminālbildības un sodīts, Krimināllikumā tika iekļauta ar 2004. gada 20. maija likumu „Grozījumi

Krimināllikumā”, kas stājās spēkā 2004. gada 18. jūnijā. Grozījums Krimināllikuma 236. pantā tika izdarīts, lai šajā normā atbildība būtu paredzēta ne tikai par šaujamoča vai munīcijas nevērīgu glabāšanu, nēsāšanu, pārvadāšanu un pārsūtīšanu, bet arī par lielas enerģijas pneimatisko ieroču, sprāgstvielu un spridzināšanas ietaišu nevērīgu glabāšanu, pārvadāšanu vai pārsūtīšanu (*sk. likumprojekta Nr. 535 „Grozījumi Krimināllikumā” anotāciju un lietas materiālu 1. sēj. 130.–132. lp.*).

Ar 2012. gada 13. decembra likumu „Grozījumi Krimināllikumā”, kas stājās spēkā 2013. gada 1. aprīlī, citstarp tika grozīts kriminālsods par Krimināllikuma 236. panta pirmajā un otrajā daļā paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem.

Savukārt ar 2015. gada 29. oktobra grozījumiem citstarp tika mainīts Krimināllikuma 236. panta pirmajā daļā paredzētais noziedzīgā nodarījuma sastāvs, izsakot to jaunā redakcijā: „Par šaujamoča, šaujamoča būtisko sastāvdaļu, šaujamoča munīcijas, lielas enerģijas pneimatiskā ieroča, sprāgstvielas vai spridzināšanas ietaises glabāšanu, nēsāšanu, pārvadāšanu vai pārsūtīšanu, pārkāpjot normatīvos aktus, ja tā rezultātā kāds no minētajiem priekšmetiem nozaudēts vai to ieguvusi cita persona, –”.

Priekšlikumu grozīt Krimināllikuma 236. panta pirmo daļu likumprojekta otrajam lasījumam iesniedza tieslietu ministrs. Pamatojumā, kas tika sniegts priekšlikumiem likumprojektam Nr. 187/Lp12 „Grozījumi Krimināllikumā”, tieslietu ministrs norādīja, ka tobrīd spēkā bijusī redakcija paredzēja, ka „tiklīdz ir konstatēts šaujamoča vai munīcijas nevērīgas glabāšanas, nēsāšanas, pārvadāšanas vai pārsūtīšanas fakts, [..], pārkāpjot normatīvos aktus, kuri regulē ieroču apriti, jau ir radīta iespēja citai personai tos iegūt, tāpēc ir jāuzsāk kriminālprocess. Taču Kodeksa 181. pantā ir paredzēta administratīvā atbildība par šaujamoča, šaujamoča munīcijas [..] aprites noteikumu pārkāpšanu personai, kurai ir attiecīga atļauja. Praksē kriminālprocesu uzsāk tikai tad, ja šaujamieroci, munīciju, lielas enerģijas pneimatisko ieroci cita persona ir ieguvusi vai tie ir nozaudēti, pārējos gadījumos tiek sastādīts administratīvā pārkāpuma protokols pēc Kodeksa 181. panta pirmās daļas. Ievērojot minēto, ar priekšlikumu Krimināllikuma 236. panta pirmajā daļā atbildība viennozīmīgi tiek noteikta tikai gadījumos, kad attiecīgais ierocis nozaudēts vai to ieguvusi cita persona” (*lietas materiālu 2. sēj. 5.–9. lp.*). Priekšlikums turpmāk paredzēt kriminālatbildību tikai par tādu Krimināllikuma 236. panta pirmajā daļā paredzēto nodarījumu, kura rezultātā attiecīgais priekšmets vai viela ir nozaudēta vai to ieguvusi cita persona, tika apspriests arī Saeimas Juridiskās komisijas 2015. gada 17. jūnija sēdē. Šajā sēdē Tieslietu ministrijas pārstāve informēja, ka priekšlikums

iesniegts, jo tiesību piemērotāji norādījuši, ka apstrīdētajā Krimināllikuma normā paredzētā pazīme – hipotētiska varbūtība, ka ir radīta iespēja kādai personai iegūt šaujameroci, – praksē esot ļoti grūti pierādāma un konstatējama (*sk. sēdes audioierakstu no 1.14.42 līdz 1.15.23*).

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka tiesiskais regulējums nepārtraukti attīstās, citstarp likumdevējam pilnveidojot normatīvo aktu formulējumus, lai tie precīzāk atspoguļotu tā gribu. Tādēļ tas vien, ka normatīvo aktu izdevējs vēlāk nolemj grozīt attiecīgās normas, pats par sevi nenozīmē, ka iepriekš tās nebūtu bijušas pietiekami skaidras (*sk. Satversmes tiesas 2019. gada 21. februāra sprieduma lietā Nr. 2018-10-0103 18.2. punktu un 2020. gada 24. septembra sprieduma lietā Nr. 2019-22-01 22.2. punktu*). Tātad tas apstāklis, ka likumdevējs apstrīdēto Krimināllikuma normu vēlāk ir grozījis, tostarp precizējot nodarījumu, par kuru turpmāk tiek paredzēta kriminālatbildība, pats par sevi nav pamats apstrīdētās Krimināllikuma normas atzīšanai par neskaidru vai neparedzamu.

No Satversmes tiesas rīcībā esošajiem Krimināllikuma un tā grozījumu izstrādes materiāliem nav iespējams secināt, ka likumdevējs būtu gribējis Krimināllikuma 236. panta pirmajā daļā tajās redakcijās, kādās tā bija spēkā līdz 2013. gada 31. martam, noteikt par kriminālsodāmu tikai tādu šajā normā minēto nodarījumu, kura rezultātā attiecīgais priekšmets vai viela nozaudēta vai to ieguvusi cita persona. No 2015. gada 29. oktobra grozījumu izstrādes materiāliem ir secināms pretējais, proti, ka tikai ar šiem grozījumiem tika sašaurināts Krimināllikuma 236. panta pirmajā daļā minētā noziedzīgā nodarījuma sastāvs, turpmāk paredzot kriminālatbildību tikai par tādu nodarījumu, kura rezultātā attiecīgais priekšmets vai viela nozaudēta vai to ieguvusi cita persona. Izskatāmajā lietā nav izšķirošas nozīmes arī 2015. gada 29. oktobra grozījumu pieņemšanas procesā izteiktajai norādei, ka praksē kriminālprocess tiek uzsākts tikai tad, ja šaujameroci, munīciju vai lielas enerģijas pneimatisko ieroci ieguvusi cita persona vai tie ir nozaudēti. Turklāt šī vispārīgā norāde nav pamatota ar konkrētiem tiesu prakses piemēriem.

Ar 2015. gada 29. oktobra grozījumiem likumdevējs ir grozījis Krimināllikuma 236. panta pirmo daļu tādā nolūkā, lai turpmāk kriminālatbildība būtu paredzēta tikai par tādiem nodarījumiem, kuru rezultātā attiecīgais priekšmets vai viela ir nozaudēta vai to ieguvusi cita persona, tomēr tas pats par sevi nenozīmē, ka iepriekš šī norma nebūtu bijusi pietiekami skaidra, lai būtu par pamatu personas saukšanai pie kriminālatbildības.

18. Tiesību norma ir atzīstama par pietiekami skaidru un paredzamu arī tad, ja persona, saņemot atbilstošu juridisko palīdzību, varēja paredzēt, kādas rīcības rezultātā tā var tikt saukta pie kriminālatbildības par attiecīgajā tiesību normā norādītā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu (*sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2013. gada 21. oktobra sprieduma lietā „Del Río Prada v. Spain”, pieteikums Nr. 42750/09, 79. punktu*).

Gan interpretējot apstrīdēto Krimināllikuma normu, gan izvērtējot pieņemtos tiesu nolēmumus par šīs normas piemērošanu, kā arī tiesību doktrīnā pausto, citstarp secināms, ka apstrīdētās Krimināllikuma normas tvērumā ietilpst arī tādi nodarījumi, kuru rezultātā šajā normā minētie priekšmeti nav nozaudēti vai tos nav ieguvusi cita persona. Jautājums par to, vai personas nodarījumā ir konstatējamas visas attiecīgā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes, ir izvērtējams konkrētā kriminālprocesa ietvaros. Satversmes tiesa papildus norāda: pat ja persona pati nespēja noskaidrot apstrīdētās Krimināllikuma normas tvērumu, tā varēja to noskaidrot, saņemot atbilstošu juridisko palīdzību. Tātad apstrīdētā Krimināllikuma norma pietiekami skaidri nosaka to, par kādu rīcību persona var tikt saukta pie kriminālatbildības.

Nepieciešamā tiesību normas paredzamības pakāpe ir atkarīga citstarp no attiecīgā normatīvā akta satura, nozares, kura tai jāregulē, kā arī tās subjektu daudzuma un statusa (*sk. Satversmes tiesas 2019. gada 21. februāra sprieduma lietā Nr. 2018-10-0103 13.2. punktu*). No personām, kuras savā profesionālajā darbībā ir radušas rīkoties ar īpašu uzmanību, pamatoti var gaidīt, ka tās sevišķi rūpīgi izvērtēs ar šādu darbību saistītos riskus un attiecīgi spēs prognozēt ar savu profesionālo darbību saistītos krimināltiesiskos riskus labāk nekā citas personas (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 24. septembra sprieduma lietā Nr. 2019-22-01 24. punktu*). Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka normas paredzamība tiek vērtēta, raugoties no notiesātās personas viedokļa (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2013. gada 21. oktobra sprieduma lietā „Del Río Prada v. Spain”, pieteikums Nr. 42750/09, 112. punktu*).

Normatīvie akti, kas regulē ieroču apriti, izvirza prasību, ka pirms šaujāmieroča pirmreizējas iegādāšanās ir jānokārto kvalifikācijas pārbaudījums. Šāda pārbaudījuma nokārtošana citstarp apliecina arī to, ka persona pārzina ieroču un munīcijas aprites kārtību. Pieteikuma iesniedzējs laikā, kad veica darbības, par kurām tika saukts pie kriminālatbildības un sodīts, pildīja Valsts policijas Rīgas reģiona pārvaldes Rīgas Kurzemes iecirkņa kriminālpolicijas grupas vecākā inspektora amata pienākumus. Šaujāmieroči Pieteikuma iesniedzējam kā Valsts policijas amatpersonai bija atļauts

izmantojot kā dienesta šaujameroci, pildot dienesta pienākumus. Šādas tiesības ir nesaraucjami saistītas ar pienākumu, pildot dienestu, rīkoties ar īpašu uzmanību.

Līdz ar to ir pamatoti gaidāms, ka persona, kurai ir tiesības, pildot dienesta pienākumus, rīkoties ar ieroci, labāk nekā citas personas pārzina ne vien noteikumus, kas regulē ieroču un munīcijas apriti, bet arī ar šo noteikumu pārkāpšanu saistītos krimināltiesiskos riskus.

19. Apkopojot iepriekš minēto, Satversmes tiesa secina, ka persona varēja noskaidrot, par kādu rīcību tā var tikt saukta pie kriminālatbildības saskaņā ar apstrīdēto Krimināllikuma normu. Līdz ar to apstrīdētā Krimināllikuma norma uzskatāma par pietiekami skaidru un paredzamu, lai personu sauktu pie kriminālatbildības.

Tādējādi apstrīdētā Krimināllikuma norma atbilst Satversmes 90. pantam un 92. panta otrajam teikumam.

20. Pieteikuma iesniedzējs pēc būtības lūdz izvērtēt apstrīdētā pārejas noteikuma atbilstību Satversmes 1. un 92. pantam, jo uzskata, ka likumdevējs nevar ierobežot personas stāvokli uzlabojoša likuma atpakaļejošo spēku.

Ar Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2016. gada 4. oktobra spriedumu Pieteikuma iesniedzējs citstarp atzīts par vainīgu apstrīdētajā Krimināllikuma normā paredzēta noziedzīga nodarījuma izdarīšanā. No minētā sprieduma izriet, ka Pieteikuma iesniedzējs, pārkāpjot Noteikumu Nr. 1001 29. punkta nosacījumus un Iekšlietu ministrijas 2006. gada 4. janvāra noteikumu Nr. 1 „Noteikumi par kārtību, kādā Iekšlietu ministrijas sistēmas iestādēs tiek veikta bruņojuma saņemšana, glabāšana, uzskaitē, izsniegšana dienesta pienākumu pildīšanai, nēsāšana un pielietošana” 62. punkta nosacījumus, savā lietošanā esošās pistoļu patronas glabāja sava darba kabineta galda atvilktnē, tādējādi pieļaujot iespējamu ieroča munīcijas nokļūšanu nepiederošu personu rokās. Ar Rīgas apgabaltiesas 2018. gada 13. decembra spriedumu Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas spriedums šajā daļā atstāts negrozīts.

Pieteikuma iesniedzējs gan apelācijas sūdzībā, gan kasācijas sūdzībā norādīja, ka viņa nodarījums ar 2015. gada 29. oktobra grozījumiem ir atzīts par krimināli nesodāmu, jo saskaņā ar apsūdzību ieroča munīcija netika nozaudēta un to nebija ieguvusi cita persona. Tomēr gan Rīgas apgabaltiesa 2018. gada 13. decembra spriedumā, gan Augstākā tiesa 2019. gada 21. novembra lēmumā, ar kuru šis Rīgas apgabaltiesas spriedums atstāts negrozīts, norādīja, ka atbilstoši apstrīdētajam pārejas

noteikumam likuma grozījumi neattiecas uz personām, kuras konkrēto noziedzīgo nodarījumu izdarījušas līdz 2015. gada 29. oktobra grozījumu spēkā stāšanās dienai, un tādējādi nav attiecināmi uz Pieteikuma iesniedzēju, kurš apstrīdētajā Krimināllikuma normā paredzēto noziedzīgo nodarījumu izdarīja pirms 2015. gada 3. decembra.

Ar 2015. gada 29. oktobra grozījumiem citstarp Krimināllikuma 236. panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāvs tika sašaurināts, turpmāk paredzot kriminālatbildību tikai tādos gadījumos, kad šajā normā minētais priekšmets vai viela nozaudēta vai to ieguvusi cita persona (*sk. šā sprieduma 17. punktu*). Līdz ar to 2015. gada 3. decembrī tāda rīcība, par kuru Pieteikuma iesniedzējs tika saukts pie kriminālatbildības un sodīts, kļuva par krimināli nesodāmu. Tomēr apstrīdētais pārejas noteikums noteica, ka ir jāpiemēro tā Krimināllikuma norma, kura bija spēkā nodarījuma izdarīšanas brīdī.

Lai arī, izskatot lietu, kas ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības, būtiska nozīme ir piešķirama tieši lietas faktiskajiem apstākļiem, kuros apstrīdētā norma ir aizskārusi pieteikuma iesniedzēja pamattiesības (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2015. gada 23. novembra sprieduma lietā Nr. 2015-10-01 12. punktu*), tomēr Satversmes tiesai ir jāvērtē arī visu to personu situācija, kuras atrodas apstākļos, kas ir vienādi un salīdzināmi ar konstitucionālās sūdzības iesniedzēja apstākļiem. Turklāt Satversmes tiesai ir jānodrošina lietas vispusīga un objektīva izskatīšana, kā arī procesuālā ekonomija un tādas tiesību sistēmas pastāvēšana, kurā pēc iespējas pilnīgāk un aptverošāk tiek novērsts Satversmei neatbilstošs regulējums (*sk. Satversmes tiesas 2017. gada 24. novembra sprieduma lietā Nr. 2017-07-01 12.2. punktu*).

Apstrīdētais pārejas noteikums attiecas ne tikai uz grozījumiem Krimināllikuma 236. panta pirmajā daļā, bet arī uz grozījumiem citos Krimināllikuma sevišķās daļas pantos. Izskatāmās lietas pamatjautājums ir saistīts tikai ar grozījumiem Krimināllikuma 236. panta pirmajā daļā.

Līdz ar to Satversmes tiesa izskatāmās lietas ietvaros izvērtēs apstrīdētā pārejas noteikuma, ciktāl tas neparedz atpakaļejošu spēku grozījumiem Krimināllikuma 236. panta pirmajā daļā attiecībā uz nodarījumiem, kas izdarīti pirms 2015. gada 3. decembra un turpmāk atzīstami par krimināli nesodāmiem, atbilstību Satversmes 1. un 92. pantam.

21. Pieteikuma iesniedzēja viedoklis par apstrīdētā pārejas noteikuma neatbilstību Satversmes 1. un 92. pantam ir balstīts uz to, ka viņš tika sodīts par tādu nodarījumu, kas krimināllietas izskatīšanas laikā jau bija atzīts par krimināli nesodāmu.

Pieteikuma iesniedzēja apsvērumi attiecībā uz Satversmes 1. pantu, proti, tiesiskas valsts principa pārkāpumu, ir saistīti ar argumentiem par apstrīdētā pārejas noteikuma neatbilstību Satversmes 92. pantam.

Satversmes tiesa ir secinājusi: ja apstrīdēta tiesību normas atbilstība vairākām augstāka juridiska spēka tiesību normām, tad tiesai, ņemot vērā izskatāmās lietas būtību, ir jānosaka efektīvākā pieeja šīs atbilstības izvērtēšanai (*sal. sk. Satversmes tiesas 2020. gada 15. maija sprieduma lietā Nr. 2019-17-05 13. punktu*).

21.1. Satversmes 1. pants noteic, ka Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika. Satversmes tiesa ir secinājusi, ka no demokrātiskas tiesiskas valsts pamatnormas atvasinātie vispārējie tiesību principi, tostarp tiesiskas valsts princips, ietilpst Satversmes 1. panta tvērumā (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2019. gada 5. marta sprieduma lietā Nr. 2018-08-03 11. punktu*).

Satversmes tiesa ir atzinusi: ja likumdevēja lēmumi aizskar indivīda tiesības un likumiskās intereses, tad ir jāizvērtē, vai tie atbilst tiesiskas valsts principiem (*sal. sk. Satversmes tiesas 2002. gada 19. marta sprieduma lietā Nr. 2001-12-01 secinājumu daļas 3. punktu*). Satversmes 1. pants ietver virkni tiesiskas valsts principu, tostarp arī samērīguma, tiesiskās palāvības, taisnīguma un tiesiskuma principus (*sal. sk., piemēram, Satversmes tiesas 2005. gada 17. oktobra sprieduma lietā Nr. 2005-07-01 7.3. punktu, 2007. gada 4. janvāra sprieduma lietā Nr. 2006-13-0103 10. punktu un 2007. gada 11. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2006-28-01 12. punktu*).

21.2. Satversmes 92. pants noteic: „Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. Ikviens uzskatāms par nevainīgu, iekams viņa vaina nav atzīta saskaņā ar likumu. Nepamatota tiesību aizskārums gadījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu. Ikvienam ir tiesības uz advokāta palīdzību.” Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka viņam ir piemērots kriminālsods par tādām darbībām, kuras laikā, kad lieta tika iztiesāta, likumdevējs jau bija atzinis par krimināli nesodāmām. Līdz ar to lietā vērtējamie jautājumi attiecas uz Satversmes 92. panta otrā teikuma tvērumu.

Saskaņā ar Satversmes 92. panta otro teikumu personu var atzīt par vainīgu un tai sodu var piemērot tikai par tādu rīcību, kas saskaņā ar likumu ir atzīta par sodāmu (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 24. septembra sprieduma lietā Nr. 2019-22-01 14. punktu*). Satversmes tiesa ir atzinusi, ka likumdevējam ir plaša rīcības brīvība noteikt sodus par konkrētiem nodarījumiem, kā arī paredzēt nosacījumus personas atbrīvošanai no atbildības par tiem. Šādu regulējumu pieņemot, likumdevējs parasti balstās uz priekšstatiem, uzskatiem un vērtībām, ko akceptējusi sabiedrība un ko tas ir

tiesīgs izteikt normatīvā veidā. Likumdevējs, veidojot sodu politiku, nosaka personas uzvedības ietvarus, tādējādi aizsargājot sabiedrības drošību (*sal. sk. Satversmes tiesas 2013. gada 19. novembra sprieduma lietā Nr. 2013-09-01 10. punktu*).

21.3. Izvērtējot kādas tiesību normas atbilstību no demokrātiskas tiesiskas valsts pamatnormas atvasinātajiem vispārējiem tiesību principiem, kas ietilpst Satversmes 1. panta tvērumā, jāņem vērā tas, ka šo principu izpaušme dažādās tiesību jomās var atšķirties. Arī apstrīdētās normas raksturs, saikne ar citām Satversmes normām un vieta tiesību sistēmā ietekmē Satversmes tiesas īstenoto kontroli (*sal. sk., piemēram, Satversmes tiesas 2020. gada 11. decembra sprieduma lietā Nr. 2020-26-0106 10.2. punktu*).

Satversmes tiesa secina, ka izskatāmās lietas pamatjautājums ir saistīts ar to, ka Pieteikuma iesniedzējs tika sodīts par tādu nodarījumu, kas krimināllietas iztiesāšanas laikā jau bija atzīts par krimināli nesodāmu. Līdz ar to apstrīdētā pārejas noteikuma atbilstība Satversmes 1. pantā ietvertajiem vispārējiem tiesību principiem vērtējama kopsakarā ar Satversmes 92. panta otro teikumu.

21.4. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka demokrātiskas tiesiskas valsts tiesiskās sistēmas galvenais mērķis ir taisnīguma nodrošināšana (*sal. sk. Satversmes tiesas 2020. gada 12. marta sprieduma lietā Nr. 2019-11-01 14. punktu*). Tiesiskas valsts princips citstarp prasa, lai kriminālprocesa rezultāts būtu arī taisnīgs (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2002. gada 5. marta sprieduma lietā Nr. 2001-10-01 8. punktu un 2007. gada 11. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2006-28-01 12. punktu*).

Viens no tiesiskās drošības principa aspektiem ir tiesiskās paļāvības aizsardzība. Tiesiskās drošības princips garantē paredzamu vidi un noteic, ka cilvēkiem jābūt spējīgiem droši plānot savu dzīvi, apzinoties savas rīcības juridiskās sekas. Tas paredz, ka: 1) nevienai valsts rīcībai nedrīkst būt atpakaļvērstas spēks; 2) likumdevējam jānodrošina valsts iedzīvotājiem pieņemams laika periods, lai viņi varētu sagatavoties attiecīgā juridiskā instrumenta piemērošanai no tā publicēšanas datuma (*sk.: Grigore-Bāra E., Kovaļevska A., Liepa L., Levits E., Mits M., Rezevska D., Rozenvalds J., Sniedzīte G. 1. panta komentārs. Grām.: Balodis R. (zin. red.) Latvijas Republikas Satversmes komentāri. Ievads. I nodaļa. Vispārējie noteikumi. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2014, 201.–202. lpp.*). Atbilstoši tiesiskās drošības principam krimināltiesībās nodarījuma noziedzīgumu un sodāmību nosaka likums, kas bijis spēkā šā nodarījuma izdarīšanas laikā.

Tomēr publiskajās tiesībās ir pieļaujams likuma atpakaļvērstais spēks, ja tas uzlabo subjekta tiesisko stāvokli (*sk.: Iljanova D. Vispārējo tiesību principu nozīme un*

piemērošana. Rīga, Ratio iuris, 2005, 64. lpp.). Principam, ka personai jāpiemēro tās krimināltiesību normas, kas bija spēkā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas laikā, ir tā priekšrocība, ka tas aizsargā noziedzīgu nodarījumu izdarījušo personu pret patvaļīgu sodīšanu, tai skaitā soda veidu un apmēru. Princips, ka kriminālatbildību paredzošiem likumiem nav atpakaļejoša spēka, ir ierobežojams ar izņēmumu, ka jaunajiem likumiem, kuri mīkstina iepriekšējos noteikumus, ir atpakaļejošs spēks (*sal. sk.: Krugļevskis A. Kriminālpolitika. Rīga, 1934, 30.–31. lpp.*).

Personai labvēlīga noteikuma atpakaļejoša spēka princips krimināltiesībās ir atvasināms no tiesiskuma principa, jo šis princips ietver arī to, ka uz katru sodāmu darbību ir jāattiecina tāds sods, kuru likumdevējs uzskata par piemērotu soda noteikšanas brīdī. Tātad personai labvēlīga noteikuma atpakaļejoša spēka princips krimināltiesībās nosaka: ja pastāv atšķirības starp noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas laikā spēkā bijušo likumu, kas paredz kriminālatbildību, un likumu, kas pieņemts pēc noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas, tad tiesām jāpiemēro tas likums, kura noteikumi ir labvēlīgāki apsūdzētajam. Personai labvēlīga noteikuma atpakaļejošā spēka princips krimināltiesībās jāpiemēro, to konkrētajā situācijā un apstākļos izsverot un līdzsvarojot kopsakarā ar citiem demokrātiskā tiesiskā valstī spēkā esošiem vispārējiem tiesību principiem, tai skaitā taisnīguma principu, kā arī ievērojot citas Satversmes normas un starptautiskās tiesības.

21.5. Noskaidrojot Satversmē noteikto pamattiesību saturu, jāņem vērā arī Latvijas starptautiskās saistības cilvēktiesību jomā. Satversmes 89. pants noteic, ka valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem. Saskaņā ar šo pantu likumdevēja mērķis ir panākt Satversmē ietvertu cilvēktiesību normu harmoniju ar starptautisko tiesību normām. Latvijai saistošās starptautiskās cilvēktiesību normas un to piemērošanas prakse konstitucionālo tiesību līmenī kalpo arī par konkretizācijas līdzekli, lai noteiktu demokrātiskas tiesiskas valsts principu saturu un apjomu, ciktāl tas nenoved pie Satversmē ietvertu pamattiesību aizsardzības samazināšanas (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2020. gada 11. decembra sprieduma lietā Nr. 2020-26-0106 11.1. punktu*). Izskatāmajā lietā Satversmes 92. panta otrais teikums ir vērtējams citstarp kopsakarā arī ar Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām (turpmāk – Pakts) 15. pantu un Konvencijas 7. pantu.

Pakta 15. panta 1. punktā noteikts: „Nevienu nedrīkst atzīt par vainīgu kriminālnoziedzuma izdarīšanā tādas darbības vai bezdarbības dēļ, kas saskaņā ar izdarīšanas brīdī spēkā esošajiem valsts likumdošanas aktiem vai starptautiskajām

tiesībām nav bijis kriminālnoziedzums. Ja pēc nozieguma izdarīšanas likumā noteikts vieglāks sods par šāda nozieguma izdarīšanu, tad šis likums attiecas arī uz iepriekš izdarītajiem noziegumiem.” Tiesību doktrīnā ir atzīts, ka saskaņā ar Pakta 15. panta 1. punkta trešo teikumu tiesām, izskatot krimināllietas, katrā lietā ir pienākums piemērot labvēlīgu atpakaļejošu spēku tādām likumam, kas paredz vieglāku sodu pēc noziedzīga nodarījuma izdarīšanas (*sk.: Nowak M. U. N. Covenant on Civil and Political Rights: CCPR Commentary. 2nd ed. Kehl am Rhein: Engel, 2005, p. 366*).

Satversmes tiesa jau iepriekš ir norādījusi, ka Konvencijas 7. panta 1. punkta pirmais teikums ietver likuma atpakaļejoša spēka aizlieguma principu un ietver arī citus principus, proti, ka tikai likums var noteikt, kas ir noziedzīgs nodarījums, un paredzēt par to atbildību un ka krimināltiesības nedrīkst paplašināši piemērot par sliktu apsūdzētajam, piemērojot analogiju (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2008. gada 16. decembra sprieduma lietā Nr. 2008-09-0106 4.1. punktu un 2020. gada 24. septembra sprieduma lietā Nr. 2019-22-01 14. punktu*).

Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir norādījusi: princips, ka saudzējošāki krimināllikuma noteikumi jāpiemēro ar atpakaļejošu spēku, netieši tiek garantēti Konvencijas 7. pantā (*sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2019. gada 3. decembra sprieduma lietā „Parmak and Bakır v. Turkey”, pieteikumi Nr. 22429/07 un 25195/07, 64. punktu*). Atbilstoši Konvencijas 7. pantā citstarp ietvertajam tiesiskuma principam no tiesām tiek gaidīts, ka tās uz katru sodāmu darbību attiecina tādu sodu, kuru likumdevējs uzskata par samērīgu. Ja bargāks sods tiktu piemērots vienīgi tā iemesla dēļ, ka tas bija paredzēts tiesību aktā laikā, kad tika izdarīts noziedzīgais nodarījums, tas nozīmētu, ka noteikumi par krimināltiesību izmaiņām laikā tiek piemēroti par sliktu apsūdzētajam. Tādējādi netiktu ņemtas vērā tiesību aktu izmaiņas par labu apsūdzētajam, kas pieņemtas pirms viņa notiesāšanas, un joprojām tiktu piemēroti tādi sodi, kurus valsts – un sabiedrība, ko tā pārstāv, – tagad uzskata par pārmērīgi bargiem. Pienākums no dažādām krimināltiesību normām izvēlēties apsūdzētajam vislabvēlīgāko saskan arī ar citu Konvencijas 7. panta būtisku elementu – sodu paredzamību (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2009. gada 17. septembra sprieduma lietā „Scoppola v. Italy (No. 2)”, pieteikums Nr. 10249/03, 108. punktu*). Turklāt minētais attiecas ne tikai uz labvēlīgāka soda piemērošanu, bet arī izmaiņām tiesību normās, kas paredz kriminālatbildību (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2019. gada 3. decembra sprieduma lietā „Parmak and Bakır v. Turkey”, pieteikumi Nr. 22429/07 un 25195/07, 64. punktu*).

Tādējādi Satversmes 1. pants un 92. panta otrais teikums to kopsakarā ietver personai labvēlīga noteikuma atpakaļejoša spēka principu krimināltiesībās, kas piemērojams arī gadījumā, kad konkrētais nodarījums atzīts par krimināli nesodāmu.

22. Krimināllikuma 5. pants regulē Krimināllikuma spēku laikā. Saskaņā ar Krimināllikuma 5. panta pirmo daļu nodarījuma (darbības vai bezdarbības) noziedzīgumu un sodāmību nosaka likums, kas bijis spēkā šā nodarījuma izdarīšanas laikā. Savukārt šā panta otrā daļa noteic: „Likumam, kas atzīst nodarījumu par nesodāmu, mīkstina sodu vai ir citādi labvēlīgs personai, ja vien attiecīgajā likumā nav noteikts citādi, ir atpakaļejošs spēks, proti, tas attiecas uz nodarījumiem, kas izdarīti pirms attiecīgā likuma spēkā stāšanās, kā arī uz personu, kura izcieš sodu vai izcietusi sodu, bet kurai saglabājusies sodāmība.” Saskaņā ar šā panta trešo daļu likumam, kas atzīst nodarījumu par sodāmu, pastiprina sodu vai ir citādi nelabvēlīgs personai, atpakaļejoša spēka nav.

Labvēlīga noteikuma atpakaļejoša spēka princips krimināltiesībās bija noteikts jau 1933. gada 24. aprīļa Sodū likumā. Minētais likums paredzēja vadošos principus – likumam nav atpakaļejoša spēka, bet labvēlīgākam likumam ir atpakaļejošs spēks. Sodū likuma komentāros citstarp norādīts, ka valstij ir pilnīgi jāatsakās no sodīšanas, ja tā tiesiskās apziņas progresā rezultātā pēc noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas pati atcēlusi attiecīgo noteikumu. Līdz ar to Soda likuma 12. panta trešā daļa noteica: ja likumu, kurš bijis spēkā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas laikā, atceļ pirms vainīgā tiesāšanas, atzīstot nodarījumu par nesodāmu, tad sods nav piemērojams (*sk.: Mincs P., Ehlerss H., Jakobi P., Lauva J. 1933. gada 24. aprīļa Sodū likums ar likumdošanas motīviem un sīkiem komentāriem. Rīga: SIA „Limited Company”, 2016, 9. lpp.*). Arī Latvijas Kriminālkodeksa 6. pants noteica, ka likumam, kas atzīst nodarījumu par nesodāmu vai mīkstina sodu, ir atpakaļejošs spēks (*sk. arī, piemēram, Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 1996. gada 7. maija lēmumu lietā Nr. SKK-101/1996*).

Saskaņā ar tiesību doktrīnā pausto Krimināllikuma 5. panta otrajā daļā ir paredzēti izņēmumi no principa par nodarījuma izdarīšanas laikā spēkā bijušā likuma piemērošanu, kad jaunā krimināllikuma darbību attiecina uz noziedzīgiem nodarījumiem, kuri ir izdarīti līdz brīdim, kad tas stājies spēkā, kā arī uz personu, kura izcieš sodu vai izcietusi sodu, bet kurai saglabājusies sodāmība, ja vien likumā nav noteikts citādi. Saskaņā ar Krimināllikuma 5. panta otro daļu jaunajam likumam ir atpakaļejošs spēks (retroaktivitātes princips), ja tas: 1) atzīst nodarījumu par nesodāmu;

2) mīkstina sodu; 3) ir citādi labvēlīgs personai. Ja jaunais likums ir bargāks, tas ir, atzīst nodarījumu par sodāmu, pastiprina sodu vai ir citādi nelabvēlīgs personai, tam atpakaļejoša spēka nav. Šādā gadījumā darbojas Krimināllikuma 5. panta trešajā daļā nostiprinātais ultraaktivitātes princips un tiek piemērots noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laika likums (*sk.: Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I–VIII² nodaļa). Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 32.–35. lpp.*). Pieaicinātā persona Māris Onževs paudis viedokli, ka sodu tiesībās princips – likumdevējam ir pienākums noteikt likumam atpakaļejošu spēku, ja šis likums ir labvēlīgāks pret pārkāpumu izdarījušo personu, – ir uzskatāms par patstāvīgu tiesību principu Latvijas tiesību sistēmā.

Tiesību doktrīnā izšķir divus likuma atpakaļejoša spēka veidus – parasto likuma atpakaļejošo spēku, kad jaunu, mīkstāku krimināllikumu attiecina uz tiem noziedzīgajiem nodarījumiem, kuri vēl nav iztiesāti tiesā vai attiecībā uz kuriem spriedumi nav stājušies likumīgā spēkā, un revidējošo likuma atpakaļejošo spēku, kas izpaužas jauna, mīkstāka krimināllikuma attiecināšanā uz tiem noziedzīgajiem nodarījumiem, par kuriem spriedums jau stājies likumīgā spēkā vai arī jau sāka tā izpildīšana, ja vien jaunajā likumā nav noteikts citādi. Nodarījums var kļūt par nesodāmu, ja jaunajā likumā mainīts noziedzīga nodarījuma sastāvs, paredzot tajā tādas pazīmes, kas sašaurina noziedzīgā nodarījuma loku (*sk.: Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I–VIII² nodaļa). Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 32.–34. lpp.*).

Tādējādi Krimināllikuma 5. pants citstarp atspoguļo Satversmes 92. pantā ietverto vispārējo tiesību principu, ka personu var atzīt par vainīgu un sodu var piemērot tikai par tādu personas rīcību, kas saskaņā ar likumu ir atzīta par sodāmu. Savukārt Krimināllikuma 5. panta otrā daļa citstarp atspoguļo principu, kas liek piemērot personai labvēlīgākās krimināltiesību normas.

23. Lai noskaidrotu, vai apstrīdētais pārejas noteikums atbilst Satversmes 1. pantam un 92. panta otrajam teikumam, ir jānoskaidro, vai, ņemot vērā konkrēto situāciju un apstākļus, ir pieļaujama atkāpe no personai labvēlīga noteikuma atpakaļejoša spēka principa krimināltiesībās.

Izvērtēt kolīzijas starp vairākiem vispārējiem tiesību principiem – tas visupirms ir likumdevēja pienākums (*sal. sk. Satversmes tiesas 2012. gada 1. novembra sprieduma lietā Nr. 2012-06-01 13.2. punktu*). Satversmes tiesa piekrīt Māra Onževa paustajam viedoklim, ka likumdevējam ir jāpamato atkāpšanās no personai labvēlīga

noteikuma atpakaļejoša spēka principa krimināltiesībās. Pretējā gadījumā zustu šā principa jēga un labvēlīga atpakaļejoša spēka noteikšana krimināltiesībās būtu padarīta atkarīga tikai un vienīgi no likumdevēja gribas.

Tiesību doktrīnā norādīts, ka ar likuma atpakaļejošo spēku saistītie jautājumi tiek risināti konkrētā likuma par grozījumiem Krimināllikumā pārejas noteikumos (*sk.: Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I–VIII² nodaļa). Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 34. lpp.*).

Pārejas noteikums par atpakaļejošā spēka ierobežojumu tika iekļauts gan Ministru kabineta izstrādātā likumprojekta „Grozījumi Krimināllikumā” (likumprojekta Nr. 151/Lp12), gan alternatīvā likumprojekta „Grozījumi Krimināllikumā” (likumprojekta Nr. 187/Lp12) sākotnējā redakcijā. Tomēr likumprojekta Nr. 187/Lp12 „Grozījumi Krimināllikumā” sākotnējā redakcija neietver grozījumus Krimināllikuma 236. panta pirmajā daļā. Kā jau tika norādīts šā sprieduma 17. punktā, priekšlikumu grozīt Krimināllikuma 236. panta pirmo daļu pirms likumprojekta otrā lasījuma iesniedza tieslietu ministrs.

Priekšlikums grozīt Krimināllikuma 236. panta pirmo daļu tika izskatīts Saeimas Juridiskās komisijas 2015. gada 17. jūnija sēdē (*sk. sēdes audioierakstu no 1.14.42 līdz 1.15.23*). Savukārt apstrīdētais pārejas noteikums tika izskatīts Saeimas Juridiskās komisijas 2015. gada 29. septembra sēdē (*sk. sēdes audioierakstu no 01.29.07 līdz 01.30.20*).

Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka Saeima nav vērtējusi apstrīdētā pārejas noteikuma attiecināšanu uz grozījumiem Krimināllikuma 236. panta pirmajā daļā. Savukārt Saeima norāda, ka ir vērtēts gan grozījums Krimināllikuma 236. panta pirmajā daļā, gan arī apstrīdētais pārejas noteikums attiecībā uz likuma spēku laikā un neesot radušās šaubas par to, ka attiecībā uz apstrīdēto Krimināllikuma normu ir piemērojams apstrīdētajā pārejas noteikumā noteiktais likuma spēks laikā.

Līdz ar to Satversmes tiesai jāizvērtē, vai ir konstatējami tādi apstākļi, kas pamato atkāpšanos no personai labvēlīga noteikuma atpakaļejoša spēka principa krimināltiesībās attiecībā uz grozījumiem Krimināllikuma 236. panta pirmajā daļā.

24. Apstrīdētais pārejas noteikums citstarp atspoguļo to, kā likumdevējs izlēmis konkretizēt personai labvēlīga noteikuma atpakaļejoša spēka principu krimināltiesībās attiecībā uz Krimināllikuma 236. panta pirmajā daļā paredzētajiem nodarījumiem, kas izdarīti pirms 2015. gada 3. decembra un turpmāk atzīstami par krimināli nesodāmiem, proti, kā likumdevējs izlēmis noregulēt konkrētās krimināltiesiskās attiecības. Lai gan

no likumprojekta Nr. 187/Lp12 „Grozījumi Krimināllikumā” izskatīšanas gaitā iesniegtajiem priekšlikumiem un Saeimas Juridiskās komisijas 2015. gada 17. jūnija un 2015. gada 29. septembra sēdes audioierakstiem nav konstatējami apsvērumi par apstrīdētā pārejas noteikuma attiecināšanu uz Krimināllikuma 236. panta pirmajā daļā paredzētajiem nodarījumiem, kas izdarīti pirms attiecīgā likuma spēkā stāšanās, tomēr no 2015. gada 29. oktobra grozījumu izstrādes materiāliem ir izsecināms likumdevēja nolūks. Grozot Krimināllikuma 236. panta pirmo daļu, likumdevēja nolūks bija turpmāk neparedzēt kriminālatbildību par tādu nodarījumu, kura rezultātā šajā normā minētais priekšmets nav nozaudēts vai to nav ieguvusi cita persona. Saeima norāda, ka apstrīdētais pārejas noteikums nodrošinot paredzamību un tiesisko noteiktību krimināllietās, kas tika ierosinātas līdz 2015. gada 3. decembrim. Tomēr apstrīdētais pārejas noteikums attiecas uz situāciju, kurā likumdevējam ir jāvērtē tiesiskās drošības princips, to izsverot un līdzsvarojot kopsakarā ar citiem demokrātiskā tiesiskā valstī spēkā esošiem vispārējiem tiesību principiem – personai labvēlīga noteikuma atpakaļejoša spēka principu krimināltiesībās un taisnīguma principu.

Tiesiskās drošības princips krimināltiesībās citstarp uzliek valstij pienākumu nodrošināt tiesisko attiecību noteiktību un stabilitāti. Tas paredz, ka personai tiek piemērota tā materiālā tiesību norma, kas bija spēkā nodarījuma izdarīšanas brīdī. Savukārt personai labvēlīga noteikuma atpakaļejoša spēka princips krimināltiesībās prasa, lai likumdevējs noteiktu labvēlīgu atpakaļejošu spēku tādai tiesību normai, kas ir labvēlīgāka pret pārkāpumu izdarījušo personu, bet taisnīguma princips – lai kriminālprocesa rezultāts būtu arī taisnīgs.

Jau pirms tam, kad pirmās instances tiesa taisīja spriedumu krimināllietā, tāda rīcība, par kuru Pieteikuma iesniedzējs tika sodīts, bija kļuvusi par krimināli nesodāmu. Tomēr visu triju instanču tiesas atzina apstrīdētās Krimināllikuma normas piemērošanu par pamatotu, jo apstrīdētais pārejas noteikums noteica, ka grozījumi Krimināllikuma 236. panta pirmajā daļā neattiecas uz nodarījumiem, kas izdarīti pirms 2015. gada 3. decembra.

Ir iespējami gadījumi, kad, ņemot vērā konkrētus faktiskos un tiesiskos apstākļus, pieļaujama atkāpe no personai labvēlīga noteikuma atpakaļejoša spēka principa piemērošanas krimināltiesībās. Tomēr personai kriminālsods nevar tikt piemērots vienīgi tā iemesla dēļ, ka tas bija paredzēts Krimināllikumā laikā, kad tika izdarīts konkrētais nodarījums, tādā gadījumā, ja likumdevējs vēlāk attiecīgo Krimināllikuma normu grozījis, atzīstot šo nodarījumu par krimināli nesodāmu. Šādā

gadījumā priekšroka dodama personai labvēlīga noteikuma atpakaļejoša spēka principam krimināltiesībās.

Konkrētajā lietā Satversmes tiesa nesaskata arī citus no taisnīguma principa vai citiem vispārējiem tiesību principiem izrietošus objektīvus attaisnojumus, kuru dēļ attiecībā uz grozījumiem Krimināllikuma 236. panta pirmajā daļā par normā paredzētajiem nodarījumiem, kas izdarīti pirms 2015. gada 3. decembra un turpmāk, pēc šīs normas grozīšanas, atzīstami par krimināli nesodāmiem, būtu piemērojams izņēmums no personai labvēlīga noteikuma atpakaļejoša spēka principa krimināltiesībās. Tādējādi, ņemot vērā konkrētos faktiskos un tiesiskos apstākļus, secināms, ka atbilstoši demokrātiskas tiesiskas valsts tiesiskās sistēmas galvenajam mērķim – nodrošināt taisnīgumu – personai nevar piemērot tādu sodu, ko valsts attiecīgās tiesību normas piemērošanas brīdī jau uzskata par pārmērīgi bargu.

Līdz ar to apstrīdētais pārejas noteikums, ciktāl tas neparedz atpakaļejošu spēku grozījumiem Krimināllikuma 236. panta pirmajā daļā attiecībā uz nodarījumiem, kas izdarīti pirms 2015. gada 3. decembra un turpmāk atzīstami par krimināli nesodāmiem, neatbilst Satversmes 1. pantam un 92. panta otrajam teikumam.

25. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 32. panta trešo daļu tiesību norma, kuru Satversmes tiesa atzinusi par neatbilstošu augstāka juridiska spēka tiesību normai, uzskatāma par spēkā neesošu no Satversmes tiesas sprieduma publicēšanas dienas, ja Satversmes tiesa nav noteikusi citādi. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 31. panta 11. punktu gadījumā, kad Satversmes tiesa kādu tiesību normu atzīst par neatbilstošu augstāka juridiska spēka tiesību normai, tai jānosaka brīdis, ar kuru attiecīgā norma zaudē spēku.

25.1. Pieteikuma iesniedzējs pēc būtības lūdz atzīt apstrīdēto pārejas noteikumu par spēkā neesošu no tā spēkā stāšanās brīža.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka, lemjot par brīdi, ar kuru apstrīdētā norma zaudē spēku, jāņem vērā, ka tās uzdevums ir pēc iespējas novērst pieteikuma iesniedzēja pamattiesību aizskārumu (*sk. Satversmes tiesas 2018. gada 6. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-21-01 20.1. punktu*).

Izskatāmajā lietā apstrīdētā pārejas noteikuma piemērošanas rezultātā Pieteikuma iesniedzējs tika saukts pie kriminālatbildības un sodīts saskaņā ar apstrīdēto Krimināllikuma normu. Apstrīdētā pārejas noteikuma atzīšana par spēku zaudējušu no

pamattiesību aizskāruma rašanās brīža attiecībā uz Pieteikuma iesniedzēju ir vienīgā iespēja aizsargāt viņa pamattiesības.

Līdz ar to apstrīdētais pārejas noteikums attiecībā uz Pieteikuma iesniedzēju atzīstams par spēkā neesošu no viņa pamattiesību aizskāruma rašanās brīža.

25.2. Nosakot konkrētu brīdi, ar kuru apstrīdētā norma zaudē spēku, Satversmes tiesa izvērtē arī to, vai pastāv kādi apsvērumi, atbilstoši kuriem apstrīdētā norma būtu jāatzīst par spēkā neesošu ar atpakaļejošu datumu ne tikai attiecībā uz Pieteikuma iesniedzēju (*sk. Satversmes tiesas 2018. gada 6. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-21-01 20.2. punktu*).

Kriminālatbildība ir smagākais iespējamais juridiskās atbildības veids, un tās sekas var būtiski ietekmēt personas dzīvi arī pēc kriminālsoda izciešanas (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 24. septembra sprieduma lietā Nr. 2019-22-01 14. punktu*). Apstrīdētais pārejas noteikums ticis piemērots arī citos kriminālprocesos, kuros personas atzītas par vainīgām tādu Krimināllikuma 236. panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanā, kuri izdarīti pirms 2015. gada 3. decembra un turpmāk atzīti par krimināli nesodāmiem, un līdz ar to ir aizskartas arī citu personu pamattiesības. Lai aizsargātu arī šo citu personu pamattiesības, nepieciešams noteikt, ka apstrīdētais pārejas noteikums attiecībā uz personām, kurām tas ticis piemērots kriminālprocesā vai būtu jāpiemēro jau uzsāktā kriminālprocesā, zaudē spēku no šo personu pamattiesību aizskāruma rašanās brīža.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30.–32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

1. Atzīt Krimināllikuma 236. panta pirmo daļu (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2013. gada 31. martam) par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 90. pantam un 92. panta otrajam teikumam.

2. Atzīt 2015. gada 29. oktobra likuma „Grozījumi Krimināllikumā” pārejas noteikumu, ciktāl tas neparedz atpakaļejošu spēku grozījumiem Krimināllikuma 236. panta pirmajā daļā attiecībā uz nodarījumiem, kas turpmāk atzīti par krimināli nesodāmiem, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 92. panta otrajam teikumam un attiecībā uz personām, kurām šis

pārejas noteikums, ciktāl tas neparedz atpakaļejošu spēku grozījumiem Krimināllikuma 236. panta pirmajā daļā, ticis piemērots vai būtu jāpiemēro tiesā, par spēkā neesošu no pamattiesību aizskāruma rašanās brīža.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Tiesas sēdes priekšsēdētāja

Sanita Osipova